

PĒTĪJUMS
"PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS PRESTIŽS LATVIJĀ"

PĒTĪJUMA GALA ZIŅOJUMS

Iepirkuma identifikācijas Nr. IZM 07/93

Pētījuma pasūtītājs:

Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija

Pētījuma veicējs:

SIA „Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija”

PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS PRESTIŽS LATVIJĀ

KVALITATĪVS PĒTĪJUMS

DECEMBRIS, 2007

Pasūtītājs:	LR Izglītības un zinātnes ministrija Rīga, Vaļņu iela 2, LV-1050	
	Kontaktpersona:	Inguna Ķīse
Izpildītājs:	SIA “Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija” Rīga, Ausekļa iela 1-12, LV-1010	
	Projekta vadītājs:	Gints Klāsons
Atskaiti sagatavoja	Anna Selecka	

SATURS

1	Ievads	5
1.1	Pētījuma metodoloģijas apraksts	5
1.1.1	Pētījuma mērķis	5
1.1.2	Pētījuma uzdevumi	5
1.1.3	Datu ievākšanas metodes	6
1.1.4	Datu analīzes metodes	6
2	Profesionālo vidējās izglītības iestāžu audzēkņu mērķa grupa	7
2.1	Vispārīgs profesionālās vidējās izglītības iestādes vērtējums.	7
2.1.1	Mācību procesa vērtējums	7
2.1.2	Citi iespaidi, kas saistīti ar mācību uzsākšanu profesionālās vidējās izglītības iestādē	8
2.2	Profesionālās vidējās izglītības izvēles process un galvenās ietekmes grupas	10
2.2.1	Radnieki un paziņas: profesionālās vidējās izglītības ieguvēji	10
2.2.2	Draugi, vienaudži	11
2.2.3	Skolotāji	12
2.2.4	Vecāki	12
2.2.5	Masu mediji	13
2.3	Informācijas pieejamības par tālākās izglītības iespējām vērtējums	13
2.4	Nepieciešamās informācijas saturs	14
2.4.1	Informācijas saturs profesionālās vidējās izglītības popularitātes veicināšanas nolūkiem	14
2.5	Zināšanas par profesionālās vidējās izglītības iegūšanas iespējām	16
2.6	Priekšstati par prestižām/ neprestižām profesijām	16
2.7	Audzēkņu nākotnes plāni	17
3	Pamatskolas skolēnu mērķa grupa	18
3.1	Vispārīgs skolas vērtējums	18
3.2	Nākotnes plāni pēc pamatskolas beigšanas	18
3.3	Priekšstati par prestižām/ neprestižām profesijām	19
3.4	Galvenās ietekmes grupas	19
3.4.1	Skolotāji	19
3.4.2	Vecāki	19
3.4.3	Draugi, paziņas	20
3.4.4	Masu mediji, reklāma	20
3.5	Informācijas pieejamība par tālākās izglītības iespējām	20
3.6	Nepieciešamās informācijas saturs un avoti	21
3.7	Zināšanas par profesionālās vidējās izglītības iegūšanas iespējām	23
3.8	Profesionālās un vispārējās vidējās izglītības priekšrocības un trūkumi	23
4	Vidusskolas audzēkņu mērķa grupa	24
4.1	Vispārīgs skolas vērtējums	24
4.2	Nākotnes plāni pēc vidusskolas beigšanas	24
4.3	Priekšstati par prestižām/ neprestižām profesijām	25
4.4	Galvenās ietekmes grupas	26
4.4.1	Skolotāji	26
4.4.2	Vecāki	26
4.4.3	Draugi, paziņas	26
4.4.4	Masu mediji, reklāma	26
4.5	Informācijas pieejamība par tālākās izglītības iespējām	27
4.6	Profesionālās izglītības priekšrocības un trūkumi	27
5	Profesionālo skolu audzēkņu vecāku mērķa grupa	29
5.1	Vispārīgi priekšstati par izglītības kvalitāti Latvijā	29
5.1.1	Pamatizglītības kvalitātes vērtējums	29
5.1.2	Profesionālās vidējās izglītības kvalitātes vērtējums	30

5.1.3	Augstākās izglītības kvalitātes vērtējums	31
5.2	Bērnu izglītības izvēles procesa raksturojums	31
5.3	Informācijas pieejamības vērtējums	32
5.4	Zināšanas par profesionālās izglītības iegūšanas iespējām Latvijā	33
5.5	Priekšstati par dažādu profesiju prestižu	33
5.6	Uzskati par profesionālās uz vispārējās vidējās izglītības priekšrocībām un trūkumiem	33
5.7	Priekšstati par dažādu iesaistīto pušu atbildību profesionālās izglītības popularitātes veicināšanā	35
5.7.1	valdības, ministrijas līmenī	35
5.7.2	Profesionālo vidējo izglītības iestāžu līmenī	35
6	Vidusskolu skolotāju mērķa grupa	36
6.1	Vispārīgi priekšstati par izglītības kvalitāti Latvijā	36
6.2	Skolēnu izglītības izvēles procesa raksturojums	37
6.3	Galvenās ietekmes grupas	38
6.3.1	Skolotāji	38
6.3.2	Vecāki	39
6.3.3	Draugi, paziņas	39
6.3.4	Masu mediji, reklāma	39
6.4	Informācijas pieejamības vērtējums	39
6.5	Veiktie informatīvie pasākumi un cita veida palīdzība tālākās izglītības izvēlē	40
6.6	Zināšanas par profesionālās izglītības iegūšanas iespējām Latvijā	40
6.7	Priekšstati par dažādu profesiju prestižu	41
6.8	Uzskati par profesionālās uz akadēmiskās izglītības priekšrocībām un trūkumiem	41
6.9	Priekšstati par dažādu pušu atbildību profesionālās izglītības popularitātes veicināšanā	42
6.9.1	Valdības un ministriju atbildība	42
6.9.2	Profesionāli vidējo izglītības iestāžu atbildība	42
6.9.3	Vispārizglītojošo skolu atbildība	43
7	Profesionālo skolu direktoru mērķa grupa	44
7.1	Vispārīgi priekšstati par izglītības kvalitāti Latvijā	44
7.1.1	Pamatizglītības kvalitātes vērtējums	44
7.1.2	Profesionālās vidējās izglītības kvalitātes vērtējums	44
7.2	Priekšstati par profesionālās izglītības izvēles kritērijiem pamatskolu un vidusskolu beidzēju vidū	45
7.3	Galvenās ietekmes grupas	46
7.4	Informācijas pieejamības vērtējums	47
7.4.1	Veiktie informatīvie un reklāmas pasākumi jaunu audzēkņu piesaistīšanai	47
7.4.2	Sadarbība ar pamatskolām un vidusskolām	49
7.5	Priekšstati par dažādu profesiju prestižu	49
7.6	Uzskati par profesionālās uz vispārējās vidējās izglītības priekšrocībām un trūkumiem	50
7.7	Priekšstati par dažādu iesaistīto pušu atbildību profesionālās izglītības popularitātes veicināšanā	51
7.7.1	Valdības un ministriju atbildība	51
7.7.2	Profesionāli vidējo izglītības iestāžu atbildība	52
8	Secinājumi un ieteikumi	53
8.1	9. klašu skolēnu mērķa grupa	53
8.2	12. klašu skolēnu mērķa grupa	54
8.3	Vecāku mērķa grupa	54
8.4	Vispārizglītojošo skolu skolotāju mērķa grupa	55
8.5	Profesionālās vidējās izglītības iestādes	56

PIELIKUMI:

1. Pielikums – Pētījumā iesaistīto respondentu apraksts
2. Pielikums - Apskoto profesionālās vidējās izglītības iestāžu saraksts
3. Pielikums – Mērķa grupu diskusiju un interviju vadlīnijas
4. Pielikums – Profesionālās vidējās izglītības iestāžu apsekojuma vadlīnijas

1 IEVADS

LR Izglītības un zinātnes ministrijas pasūtītais pētījums „Profesionālās izglītības prestižs Latvijā” piedāvā kvalitatīvu skatījumu uz dažādu mērķa grupu priekšstatiem par profesionālās izglītības kvalitāti un priekšrocībām, kā arī piedāvā idejas un risinājumus profesionālās izglītības prestiža un popularitātes veicināšanai.

Pētījuma ietvaros veiktas padziļinātās intervijas un fokusa grupu diskusijas ar 9. un 12. klašu skolēniem un vispārizglītojošo skolu skolotājiem, profesionālo vidējās izglītības iestāžu vadītājiem, 1. kursu audzēkņiem un viņu vecākiem. Papildus veikts arī profesionālo vidējās izglītības iestāžu apsekojums, ar mērķi apkopt profesionālās izglītības popularizēšanas nolūkos veikto pasākumu kopumu un izvērtēt to efektivitāti.

Lai apzinātu pēc iespējas daudzveidīgāku pieredzi, intervijas un diskusijas tika rīkotas gan Rīgā, gan Latvijas reģionos. Tāpat pētījumā pārstāvētas dažāda profila profesionālās vidējās izglītības iestādes.

Lai garantētu atlases nejaušības principu, pētījuma dalībnieki tika meklēti, izmantojot trīs cilvēku sociālos tīklus.

Interviju un diskusiju pamatjautājumi tika formulēti balstoties uz pētījuma mērķi un uzdevumiem (*vadlīnijas skat. pielikumā*).

1.1 PĒTĪJUMA METODOLOĢIJAS APRAKSTS

1.1.1 PĒTĪJUMA MĒRKIS

Pētījuma mērķis ir izzināt profesionālās izglītības prestižu un vērtējumu dažādu mērķa grupu vidū un dot ieteikumus profesionālās izglītības popularitātes veicināšanas pasākumiem.

1.1.2 PĒTĪJUMA UZDEVUMI

Lai sniegtu ieteikumus profesionālās izglītības popularitātes veicināšanai, pētījumam tika izvirzīti sekojoši uzdevumi:

- analizēt jauniešu turpmākās izglītības izvēles procesu pēc 9. un 12. klases absolvēšanas, identificējot būtiskākos ietekmējošos faktorus un referentās grupas (kas ietekmē, vai var ietekmēt jauniešu viedokli un izvēli);
- analizēt informācijas pieejamību par profesionālās izglītības iespējām, dažādu mērķa grupu vajadzībām, kā arī identificēt piemērotākos informācijas kanālus un nepieciešamo saturu.
- identificēt profesionālās izglītības priekšrocības, salīdzinājumā ar vispārējo vidējo un augstāko izglītību dažādu mērķa grupu skatījumā;
- izstrādāt ieteikumus profesionālās izglītības prestiža un popularitātes veicināšanai.

1.1.3 DATU IEVĀKŠANAS METODES

Metode:	1) 2 padziļinātās intervijas un 6 fokusa grupu diskusijas (<i>respondentu aprakstu skat. pielikumā</i>), kurās kopā piedalījās 45 respondenti 2) apsekojums, iegūstot informāciju no 28 profesionālās vidējās izglītības iestādēm (<i>sarakstu skat. pielikumā</i>)
Datu fiksēšana:	Interviju un diskusiju laikā tika veikts audio ieraksts. Visas sarunas tika pilnībā transkribētas un atskaite sagatavota pēc sarunu transkriptiem
Pārstāvētās pilsētas:	Intervijas un diskusijas notika Rīgā, Aizkrauklē un Smiltēnē
Norises laiks:	2007. gada novembris

1.1.4 DATU ANALĪZES METODES

Pētījuma dati tika analizēti, izmantojot tematiskā naratīva¹ analīzi un pievēršot uzmanību

- pētījuma dalībnieku zināšanām un priekšstatiem par profesionālo izglītību;
- stāstījuma izteiksmes veidam – vārdu izvēlei un stilistikai;
- respondentu izvēlētajām tēmām, kas parasti liecina par to, kādi uzskati un attieksmju kopumi pašiem respondentiem ir tie nozīmīgākie saistībā ar pētāmo problēmu.

Tēmu izklāstā interviju un diskusiju fragmenti uzrādīti *slīprakstā*, ja nepieciešams, iekavās norādot informāciju par runātāju.

¹ Jebkādu vēstījuma struktūras un jēgas interpretācija sistemātiskā veidā.

PĒTĪJUMA REZULTĀTI UN ANALĪZE

Kā primārā mērķa grupa pētījuma aspektā tiek izvirzīti jaunieši – profesionālo vidējās izglītības iestāžu 1.kursa audzēkņi, kas neseno ir veikuši izvēli par labu profesionālai izglītībai, kā arī pamatskolu un vidusskolu pēdējo klašu skolēni (9. un 12. klase), kas savu izvēli par labu izglītības turpināšanai akadēmiskās vai profesionālās izglītības laukā veiks tuvākajā laikā. Līdz ar to pētījuma rezultātu izklāstā vispirms atspoguļota tieši jauniešu mērķa grupu analīze.

Tālāk tekstā atsevišķi aplūkotas arī vecāku, vispārizglītojošo skolu skolotāju un profesionālās vidējās izglītības iestāžu vadītāju mērķa grupas.

Šāda atskaites struktūra izvēlēta ar mērķi sniegt padziļinātu ieskatu katras grupas priekšstatos un vajadzībās, saistībā ar izglītības kvalitāti un prestižu.

2 PROFESIONĀLO VIDĒJĀS IZGLĪTĪBAS IESTĀŽU AUDZĒKŅU MĒRĶA GRUPA

2.1 VISPĀRĪGS PROFESIONĀLĀS VIDĒJĀS IZGLĪTĪBAS IESTĀDES VĒRTĒJUMS.

Visi intervētie jaunieši ir 1. kursa audzēkņi, kam pētījuma brīdī ir 2-3 mēnešu ilga mācību pieredze izvēlētajā profesionālajā vidējās izglītības mācību iestādē, tāpēc diskusijas sākumā tika pārrunāti pirmie iespaidi par mācībām un jauno skolu.

2.1.1 MĀCĪBU PROCESA VĒRTĒJUMS

Pētījumā iekļautās Rīgas (R) un Smiltenes (S) profesionālās vidējās izglītības iestādes audzēkņi ar savu izvēli kopumā ir apmierināti, taču atzīst, ka mācību process atšķiras no līdz šim pierastā. Spilgtākie iespaidi saistās ar:

- brīvāku režīmu;
„Šeit tev nav piespiests mācīties... ja gribi vari iet ārā, bet uz ieskaiti ir jābūt obligāti.”;
„Ja pamatskolā spiež – jāmacās, jāmacās, tad te ir tava brīva izvēle – gribi dari, negribi nedari.” (R)
- sajūtu, ka jāmacās „ātrāk”, jāapgūst vairāk, bet salīdzinot ar praktisko priekšmetu intensitāti, vispārējās vidējās izglītības priekšmetu apjoms liekas pārāk mazs.
„Nu dažreiz liekas, ka sasteigti, jo dažos mēnešos mums ir jāpaspēj izņemt 3 gadu vielu.”(S)
„Vidusskolas izglītība tikai virspusēji ņemta. Vairāk tie profesionālie priekšmeti.”(S)

„Vairāk vajadzētu tās matemātikas un angļu valodas, jo piemēram, angļu valoda mums bijusi tikai kādas 6 stundiņas.”(S)

„Mums, piemēram, vispār angļu valoda nav bijusi.”(S)

„Drusku par maz vidējās izglītības. Tad vēl praktiskās mācības notiek stundu laikos. Un tās stundas tiek kavētas. Nu, piemēram, manam kursa biedram ir stundas, bet viņam jau jādežūrē klīnikā. Tad sanāk pēc tam kaut kā pašam.”(S)

Tai pat laikā, runājot par profesionālo priekšmetu pasniegšanas kvalitāti, kā arī par skolas tehnisko nodrošinājumu, jaunieši atzīst, ka ar to ir apmierināti.

„Mums ir vācu iekārtas [pavāra profesijas apguvei]. Vienas no labākajām Latvijā.”(S)

„Mums [veterināru kursam] klīnika ir baigi maza, bet ir sekciju zāle, ķirurģija, viss ir. Pietiekami.”(S)

Jauniešiem nav šaubu, par to, ka profesionālās izglītības apguvei skolā kaut kas trūktu, vai ka izvēlēto profesiju neiemācīs pietiekami labi.

2.1.2 CITI IESPAIDI, KAS SAISTĪTI AR MĀCĪBU UZSĀKŠANU PROFESIONĀLĀS VIDĒJĀS IZGLĪTĪBAS IESTĀDĒ

Paralēli jaunai mācību programmai un tās apguves nosacījumiem, 1. kursu audzēkņi diskusijās daudz stāsta par citiem iespaidiem, ko ieguvuši līdz ar skolas un ierastās mācību vides nomaiņu. Tas liek secināt, ka tieši šie aspekti viņiem ir pietiekami svarīgi.

Pozitīvie iespaidi saistās ar:

- izvēlēto profesionālo virzienu – „Ir interesanti mācīties” (R);
- skolotāju, pasniedzēju attieksmi – „Pret tevi attiecas kā pret pieaugušu cilvēku.” (R);
- atgūtu ticību saviem spēkiem, iespēju sevi „no jauna” pierādīt – „Agrāk es mācījos Krimuldas vidusskolā. Tur daudzi skolotāji pazina skolēnu vecākus, un labas atzīmes lika tikai pazīstamajiem. Ja atnāca kāds jaunais skolēns, kuru neviens nepazīst, viņam nebija labas atzīmes. Šeit tu atnāc, neviens tevi nepazīst, nepazīst tavu krustmāti, tavu tēvu, un tev liek atzīmes par to, kā tu mācies.” (R);
- kursabiedriem, jauniem draugiem – „Ir draudzīgāks kurss. Vecajā skolā mana klase nebija tik draudzīga.”; „Šeit cilvēki nav tik pazīstami kā iepriekš. Viņi liekas savādāki. Veci klases

biedri jau bija apnikuši, ja tā varētu teikt.”(S); „Šeit ir draudzīgāks kolektīvs. Ir draudzīgi ne tikai grupās,ursos, bet vispār!” (R);

- dažādām ārpusklasses nodarbībām, pulciņiem;
- faktu, ka tiek maksāta stipendija – *„Tas nav daudz, bet kaut kas jau tas ir” (R);*
- skolas teritoriju (Smiltēnē), ērto atrašanās vietu (Rīgas centrā);
- starpbrīžiem; iespēju pasēdēt kafējnīcā; garākiem pusdienu pārtraukumiem;
- brīvāku atmosfēru – *„Šeit ir brīvāk. Parastā skola un vidusskola ir kā cietums. Manai vecajai skolai pat novērošanas kameras jau uzstādīja. Te nav tāda sajūta.”(R);*
- būšanu prom no ierastās vides – *„tas, ka skola ir tālu prom no mājām.”(S).*
- iespēju justies pieaugušākam – *„Mēs esam nopietnāki, gudrāki [nekā tie, kas mācās vidusskolās].” (R)*

Trūkumi, ko pēc jauniešu domām, skolā varētu uzlabot ir:

- sadzīves apstākļi– *„Kojās varētu kaut ko pasiltināt.”(S); „Slikti, ka skolā ir auksts, it kā jau kurina, bet ir pavēss.” (R)*
- sporta infrastruktūra – *„Stadions mums tāds jocīgs.”(S)*
- skolas ēka – *„Pašu skolu varētu uzlabot, izskatās kā pēc tādas daudzdzīvokļu mājas”; „To fasādi varētu labāku iztaisīt.”(S)*
- transporta kompensācijas apjomus – *„Papildus nauda aiziet, lai brauktu no Valmieras uz Smiltēni , vai no Rīgas...man dažiem kursa biedriem sanāk no Aizkraukles rajona. Baigais gabals – sanāk kādi 8 Ls iztērēt. Vienu braucienu – turp un atpakaļ apmaksā, bet tas ir tikai viens brauciens mēnesī.”(S); „Vajadzētu vairāk līdzekļu braukšanas naudām, jo daudzi tomēr brauc.”(R)*

Tai pat laikā viņi atzīst, ka minētie trūkumi nav tik kritiski, un lielākoties tomēr dominē pozitīvi iespaidi par mācību iestādi.

Kopumā no jauniešu atbildēm, var secināt, ka tas, kas skolā patīk un piesaista, iespējams, vairāk nekā pats mācību process, ir jauna vide, kas ir pietiekami atšķirīga un interesanta. Arī vēlami uzlabojumi lielākoties attiecas uz dažādiem vides faktoriem, kas ļautu justies vēl labāk.

2.2 PROFESIONĀLĀS VIDĒJĀS IZGLĪTĪBAS IZVĒLES PROCESS UN GALVENĀS IETEKMES GRUPAS

Kā jaunieši izvēlējušies mācības pēc 9.klases turpināt profesionālās vidējās izglītības iestādē? Stāstījumi liecina, ka motivācija pēc 9. klases izvēlēties apgūt profesiju, var būt dažāda:

- citu cilvēku – radnieku un paziņu pozitīvā pieredze, mācoties konkrētajā skolā t.sk. tiek turpinātas ģimenes tradīcijas.
- jauniešiem no mazpilsētām vai laukiem tā ir vēlēšanās mācīties Rīgā, vienalga, kādā skolā; *„Nezināju, ka nākšu tieši uz tehnikumu. Biju atbraukusi uz Rīgu un likās jau, ka tā arī neatradīšu, kur mācīties, bet pēdējā vakarā atradu tehnikuma mājas lapu, nākošā rītā iesniedzu dokumentus, pēc tam arī izturēju eksāmenu un esmu ļoti apmierināta.” (R)*
- interese par konkrēto profesiju – *„Es pirms tam braucu autosportā...tagad mācos par automehāniķi. Man būs profesija, kas man patīk un interesē. Es gribēju to mācīties.” (R)*
- vēlme ‘ātrāk būt pieaugušam’ – *„Es gribēju kļūt patstāvīga.”(R);*
- sekošana ‘bara instinktam’ – *„Devītajā klasē daudzi jau bija izvēlējušies par ko kļūt, un es aizgāju, jo visi gāja prom, visa klase pašķīrās.” (R)*
- negatīvas emocijas, kas saistītas ar iepriekšējo mācību iestādi – *„Gribēju arī prom, jo vecajā skolā skaitījās, ka slikti mācos (mācījos Angļu ģimnāzijā). Man bija tikai 5 un 4, bet kā atnācu uz šejieni – atzīmes uzlabojās.” (R);*
- protests, vēlme sevi pierādīt – *„Man gribējās vienkārši aiziet prom un ieriebt, parādīt visiem, kas teica, ka es nekur netikšu, ka es varu vēl vairāk.” (R); „Daudziem skolotājiem bija attieksme, ka tu jau nekur netiksi.”(R).*

2.2.1 RADINIEKI UN PAZINAS: AR PROFESIONĀLO VIDĒJO IZGLĪTĪBU

Pētījuma autoru hipotēzi, ka galvenās jauniešu ietekmes grupas ir draugi, vecāki, skolotāji un masu mediji neapstiprina diskusija ar pirmo kursu audzēkņiem, kas parāda, ka visvairāk jauniešu viedokli par labu profesionālajai vidējai izglītībai ievirzījušas sarunas cilvēkiem, kas paši to ieguvuši, kā arī personīgā ieinteresētībai dažādās profesijās.

Cilvēki, kuru viedoklī ieklausās, ir radnieki un paziņas, kas paši ieguvuši profesionālo vidējo izglītību pie tam bieži vien tajā pašā izglītības iestādē, kurā pētījumam intervētie jaunieši. Tas nozīmē, ka jaunieši ieklausās un viņus iedrošina reālā pieredzē balstīti argumenti.

„Man ieteica šo skolu mamma draudzene. Teica, ka pati pabeigusi, strādājusi. Interesanti bija. Tāpēc es arī izdomāju nākt mācīties uz šejieni.”(S)

„Man brālis ieteica. Arī te mācījās.”(S)

„Man mamma pati pabeidza šo skolu.” (R)

„Tehnikums tāpēc, ka man te pazīstami mācījās.” (R)

„Tehnikumu es izvēlējos, jo man draudzene ieteica, viņa te bija mācījusies. Daudziem draugi iesaka. Viņa bija mācījusies ķīmiju, un es arī tā izdomāju, ka noderīga profesija.” (R)

„Man no sākuma vispār nebija domas iet kaut kur citur mācīties, bet palikt mācīties vidusskolā. Taču beigās mamma sāka stāstīt, ka viņa mācījusies Jēkabpilī, tajā tehnikumā. Viņa man palīdzēja izdomāt kaut ko citu pamēģināt mācīties...viņa gribēja, lai es arī eju uz Jēkabpili, bet es kaut kur tuvāk tomēr gribēju...tā es atnācu uz šejieni.”(S)

„Man ļoti gribējās kaut ko ar dzīvniekiem vairāk. Es caur savu onkuli (viņš arī strādāja vienā arodvidusskolā) uzzināju, kas un kur...nu, tiku vienā zirgkopības saimniecībā, pa vasaru strādāju pie dažādiem saimniekiem...nu un tad izdomāju, ka varētu savu vaļasprieku arī kā profesiju, un šo skolu man tad ieteica pats saimnieks, jo viņš te mācījās par zootehniķi.”(S)

„Es sākumā ar gribēju palikt vidusskolā, man tur tomēr bija draugi. Arī labākā draudzene teica, ka paliks vidusskolā.. Bet tad mamma sāka runāt par ēdienu gatavošanu (es mājās bieži gatavoju un man tas patīk). Un tad mamma teica, ka Smiltenes tehnikumā var izmācīties par pavāru... viņa pati tehnikumā ir mācījusies. Februārī atbraucu apskatīties skolu – man iepatikās, un tad es pierunāju arī draudzeni un mēs abas atbraucām.”(S)

2.2.2 DRAUGI, VIENAUDŽI

Diskusijas parāda, ka ietekme ir arī vienaudžu – draugu un klases biedru viedoklim. Ja, viens no draugiem ir iecerējis doties mācīties citur, pastāv iespēja, ka draugu pierunās nākt līdzī un otrādi.

„Es negribēju nākt, gribēju palikt vidusskolā. Draudzene ‘piespieda’.”(S)

„Mums draudzene mēģināja atrunāt, viņa negribēja, ka mēs nākam, bija sabozusies, ka mēs abas divas atnācām uz šejieni. Tagad ar mums nerunā, pat „čau” nesaka.”(S)

Taču tiek runāts par arī par to, ka draugi, it īpaši klases biedri, nemaz tik aktīvi neiesaistās cits cita nākotnes plānos, jo katram jādomā par sevi.

„Draugi pārsvarā tā neitrāli. Pašiem bija jādomā par savām profesijām vai vidusskolu.”(S)

„Man draugi neko neteica. Daži paši kaut kur citur aizgāja, citi uz Rīgu aizgāja.”(S)

„Neko – mēs klasē apspriedāmieš vienkārsi, ko kurš darīs. Daudzi aizgāja uz Rīgu, viena liela daļa aizgāja uz Cēsīm.”(S)

2.2.3 SKOLOTĀJI

Vaicāti par pamatskolas skolotāju lomu turpmākās izglītības izvēles procesā, jauniešu atbildes ļauj secināt, ka tā ir drīzāk sekundāra. Skolotāji šai izvēles procesā aktīvi neiesaistās, taču vairāki jaunieši atzīst, ka uzzinot par viņu plāniem turpināt mācības profesionālās vidējās izglītības iestādē, pamatskolas skolotāji pauduši izbrīnu un vilšanos par šādu izvēli.

„Mana audzinātāja vispār bija šokēta, ka es aizeju. Viņa nezināja, ka es eju projām. Viņa nebija domājusi, ka es varēti aiziet prom, es biju stāstījusi, ka es it kā palikšu vidusskolā. Bet es tā pēkšņi, pašās beigās izdomāju.”(S)

„Mani mēģināja pierunāt uz matemātikas klasi, lai es palieku, es tā vēl svārstījos, bet es domāju, ka tā ir labāk – sekot savam vaļaspriekam...būs interesantāk strādāt.”(S)

„Mēs abas gājām vienā klasē, mums bija viena audzinātāja. Audzinātāja sākumā negribēja mūs laist prom, bet tagad ir ļoti priecīga...mēs bijām aizbraukušas ciemos un viņa bija priecīga par mums.”(S)

Jauniešu atbildes ļauj secināt, ka no vienas puses pamatskolas skolotāji nekādā veidā neveicina tieši profesionālās vidējās izglītības ceļa izvēli („Mums stāstīja visu ko, bet tikai ne par tehnikumu.”). No otras puses – skolotāji nav tā ietekmes grupa, kurā jaunieši ļoti ieklausītos.

2.2.4 VECĀKI

Vaicāti atsevišķi par vecāku atbalstu profesionālās vidējās izglītības izvēlei, jaunieši pārsvarā atzīst, ka vecāki viņu izvēli atbalsta („Man vecāki teica, ka vajag iet uz kādu tehnisko skolu.”

(R)). Lai gan starp kursabiedriem esot gadījumi, kad vecāki mudina pārdomāt izvēli un iet mācīties atpakaļ uz vidusskolu. Tomēr visi pētījumā iesaistītie jaunieši bija pārliecināti, ka viņu vecāki ir apmierināti ar bērnu izvēli. Vecākiem, pēc bērnu domām, patīk tas, ka profesionālā vidējā izglītība „*ieliek pamatus dzīvei*”; „*ka dzīve prom no mājām iemāca būt patstāvīgiem*.”

2.2.5 MASU MEDIJI

Vaicāti par masu mediju lomu (rakstiem jauniešu žurnālos, vai TV jauniešu raidījumiem), tālākās izglītības izvēlē, jauniešu vienprātīgi uzskata, ka viņu lēmumus tie nekādā veidā nav ietekmējuši. Taču daži zina stāstīt, ka kursabiedru vidū ir gadījumi, kad reklāma masu medijos „nostrādājusi”.

„Manā profesijā – tur jau tas valsts atbalsts – 35 latī, to pat pa televizoru reklamēja, ka tikai jānāk...man liekas, ka daudzi tikai dēļ 35 latiem atnāca.”(S)

2.3 INFORMĀCIJAS PIEEJAMĪBAS PAR TĀLĀKĀS IZGLĪTĪBAS IESPĒJĀM VĒRTĒJUMS

Jaunieši vērtē, ka informācija par turpmākās izglītības iespējām pēc pamatskolas beigšanas bijusi pietiekama („*Bija informācija, kur tālāk iet.*”(R)). Visu nepieciešamo viņi varējuši noskaidrot gan internetā, gan sīkāk iztaujājot radniekus un paziņas, kas paši attiecīgajā profesionālās vidējās izglītības iestādē mācās vai mācījušies, gan arī izmantojot specializētos izdevumus par tālākās izglītības iestādēm un iespējas apmeklēt atvērto durvju dienas.

„Jā, internetā varēja diezgan daudz atrast.”(S)

„Nē, nebija internetā. Man brālis visu izstāstīja.”(S)

„Nu manā klasē deva tādas grāmatas – tur bija visas profesijas – kur pēc tam augstāk var pēc vidusskolas vai pēc 9. klases – tādas grāmatas.”(S)

„Pietiekami. Mums skolā bibliotēkā bija grāmata par profesijām pēc 9.klases – tur varēja visu atrast.”(S)

„Es atkal, kā ieminējos mammai, ka gribētu šeit mācīties, viņa uzreiz atbrauca uz šejieni, pie savas bijušās audzinātājas. Un tad viņa visu izstāstīja. Kas ir vajadzīgs, kas un kā...”(S)

Jaunieši ārpus Rīgas stāsta arī par iespēju uzzināt informāciju par tālākās izglītības iespējām no pašu profesionālās vidējās izglītības iestāžu un konkrētu profesiju pārstāvju vizītēm skolā, vai ekskursijām.

„Mums bija atbraukuši no Rankas arodskolas, tad bija no Rīgas un vairāk stāstīja par augstskolām.”(S)

„Mums no Rīgas bija kaut kāda ārstu vidusskola. Medicīnas skola.”(S)

„Pie mums atbrauca policisti.”(S)

„Mēs braucām Siguldā – uz autoservisu.”(S)

„Mēs – uz tādu uzņēmumu, kur audzē rozes – vadāja un rādīja.”(S)

Var secināt, ka informācijas iegūšanai noderīgi ir bijuši gan specializētie izdevumi, gan internets, tomēr papildus labprāt izmanto personīgos sakarus, lai saņemtu atbildes uz visiem interesējošiem jautājumiem.

Tāpat ir iespējas tikt informētiem, taču jaunieši arī atzīst, ka konkrētās skolā piedāvātās iespējas likušās pārāk sarežģītas, mācības pārāk tālu, izmaksu ziņā izglītība pārāk dārga vai profesija neinteresanta. Tas savukārt nozīmē, ka liela nozīme varētu būt pasniegtās informācijas saturam un pasniegšanas veidam. Jo kopumā, personīga profesionālās vidējās izglītības iestādes pārstāvju vizīte, sniedzot informāciju, vērtējama kā pozitīva iniciatīva, it īpaši tāpēc, ka šāda informācijas pasniegšanas forma – no personīgās pieredzes viedokļa, sasaucas ar to, kas ir tik pieņemama pašiem jauniešiem.

2.4 NEPIECIEŠAMĀS INFORMĀCIJAS SATURS

Vaicāti par nepieciešamās informācijas saturu, jaunieši uzsver, ka meklējuši ne tikai vispārīgu, bet arī konkrētāku informāciju, kas būs nepieciešams mācībām skolā, pat tīri sadzīvisku informāciju, „kas vajadzīgs priekš skolas...un tā”. Tāpēc par ļoti noderīgu informācijas avotu uzskata ar izvēlēto skolu saistītu cilvēku viedokli.

Interesētu arī plašāka informācija par gaidāmajām nodarbinātības iespējām – „Vajag informāciju par darbu, ko tālāk varēs darīt.” (R)

2.4.1 INFORMĀCIJAS SATURS PROFESIONĀLĀS VIDĒJĀS IZGLĪTĪBAS POPULARITĀTES

VEICINĀŠANAS NOLŪKIEM

Domājot plašāk, kā varētu popularizēt profesionālo vidējo izglītību, jaunieši iesaka reklamās vai informatīvās kampaņās vairāk uzsvērt tādas priekšrocības kā:

- Profesijas apguvi līdz ar vidējās izglītības iegūšanu, kas ir izdevīgāk, nekā tikai vispārējā vidējā izglītība, jo paver plašākas iespējas.

„Ir izdevīgi virzīties uz priekšu tajā, kas tevi interesē.” (R)

„Labi ieguldīts laiks” (R)

„Nu tieši, ka profesija nāk līdz ar vidusskolu. Uzreiz var pēc tam iet strādāt.”(S)

„Jā, it kā jau saka, ka ir tie trīs gadi, kur vēl ir laiks padomāt, par ko kļūt ..bet tie, kas paliek – viņi tikai atsēž tos gadus un neko neizdomā. Pēc trīs gadiem problēma, ko darīt ir tā pati, bet mums jau būs profesija, mēs varēsim, vai nu iet strādāt, pelnīt naudu, vai, ja izrādīsies, ka gribas kaut ko citu – mācīties tālāk kaut ko citu.” (R)

„Man brālis pabeidz 12.klasi, bet tagad sēž un neko nedara. Viņam interesē celtniecība un kaut kas tāds, bet tikai tagad viņš to saprot.” (R)

„Es ar māsu runāju. Viņa pēc devītās klases nezināja, kur iet un palika vidusskolā. Pēc tam arī bija grūti izdomāt. Labāk uzreiz aiziet uz kādu profesiju, nevis nosēdēt trīs gadus vidusskolā, un pēc tam nezin, kur iet.” (R)

- Stipendiju, ko saņem par sekmīgu mācīšanos un aktīvu ārpusklases darbu. Tai pat laikā jaunieši piebilst, ka vēl motivējošāka būtu iespēja par labu mācīšanos nopelnīt vairāk.

„Nauda. Ir stipendija”; „Un, ja piedalies kaut kādos pulciņos, tad varbūt pieliek klāt. Ja neapmeklē pulciņu, tad nepieliek.”(S)

„It kā ir stipendijas par labām atzīmēm, bet tā robeža ir 50Ls. Vairāk mēs nopelnīt nevaram.”(R)

- Iespēju pēc profesionālās izglītības iegūšanas turpināt mācības augstākās izglītības iestādē.

„Tu iegūsti profesiju un var arī pēc tam iegūt augstāko izglītību.”(S)

„Tepat Smiltenē varēs. Būs augstskola. Tehnikumā varēs dabūt augstāko izglītību.”(S)

„Svarīgi ir pateikt, ka iegūst ne tikai vidējo izglītību, bet var būt arī mērķi iet tālāk.” (R)

- Draudzīgu mācību vidi.

„Varētu reklamēt, ka šeit stundas sākas tikai pklst.9:30, bet citur jau 8:10.” (R)

„Te var tikt internetā.” (R)

Tāpat tiek teikts, ka vislabāk skolu un profesiju varētu reklamēt sekmīgi profesijas pārstāvji (*„Mārtiņš Rītiņš varētu reklamēt”*), vai paši jaunieši (*„Pašiem jauniešiem vajag vairāk kaut ko runāt. Tie, kas pabeiguši, vai jau strādā profesijā.”*). Kā arī būtu nepieciešams vairāk uzsvērt, cik profesija var būt interesanta. (*„Varētu parādīt – cik interesanta ir tā profesija. Varbūt citiem iepatīkas un viņi aiziet mācīties.”*)

Tā kā, pēc vienaudžu domām, vidusskolā paliek tie, kam *„bail iet prom no skolas”*; *„bail, ka noies no ceļa, nebūs tik labas atzīmes”*, *„bail, ka var kaut kas neizdoties”*, acīmredzot profesionālās vidējās izglītības popularizēšanas pasākumos, būtu vērts ņemt vērā arī šādas iespējamās barjeras un sniegt iedrošinošu informāciju.

Savukārt tiem jauniešiem, kas paliek vidusskolā, lai *„labāk apgūtu matemātiku, jo domā iet augstskolā kaut kādos inženieros”*, vairāk stāstīt par līdzvērtīgas un, iespējams, pat piemērotākas profesionālās vidējās izglītības iegūšanas iespējām. Līdzīga informācija varētu palīdzēt mazināt priekšstatu, ka *„tehnikums visiem liekas kaut kas zemāks par vidusskolu, es tādus komentārus esmu dzirdējusi. Es pat nezinu, kāpēc tas tā ir.”*

Arī šodienas profesionālo vidējās izglītības iestāžu audzēkņi atzīst, ka dažas lietas, saistībā ar skolas maiņu biedējušas. Piemēram, tas, ka skola ir tik tālu no mājām (*„Sākumā negribējās uzreiz uz Rīgu.”*(R)), un diez vai viņi būtu mērojuši ceļu uz Liepāju, ja Valsts tehnikums atrastos tur. Tas vēlreiz apliecina, ka liela nozīme jebkāda veida informatīvajā kampaņā būtu iedrošinošai informācijai, kas profesionālās vidējās izglītības iestādes padarītu pieejamas un interesantas.

2.5 ZINĀŠANAS PAR PROFESIONĀLĀS VIDĒJĀS IZGLĪTĪBAS IEGŪŠANAS IESPĒJĀM

Diskusijas laikā jaunieši var nosaukt vairākas citas, pēc viņu domām, labas profesionālās vidējās izglītības iestādes: Bulduru tehnikumu, Mālpils arodskolu, ‘Jāņmuižu’, Priekuļu tehnikumu. Arī savu tehnikumu jaunieši vērtē kā labu un prestižu.

2.6 PRIEKŠSTATI PAR PRESTIŽĀM/ NEPRESTIŽĀM PROFESIJĀM

Interesanti, ka pārrunājot jautājumu, kas šodien tiek uzskatīts par prestižām profesijām, jaunieši lielākoties nosauc profesijas – juristi, ekonomisti, grāmatveži, celtnieki, „datoriķi” un zemkopji, kuras paši (izņemot dažus RVT audzēkņus) šobrīd neapgūst. Tai pat laikā savas

nākotnes profesijas – ēdināšanas, viesnīcu servisa un veterinārmedicīnas, auto mehānikas, sekretāra, ķīmijas tehnologa u.c. specialitātēs, pētījuma dalībnieki vērtē kā vajadzīgas un pieprasītas. Tās ir profesijas, kurās cer, ka darbu atradīs vienmēr.

„Jā, veras jau daudz restorānu vaļā, vajag darbiniekus.”(S)

„Bez veterinārārstiem govīm piena nebūs.”(S)

„Tagad jau saprot, ka ir daudz to ekonomistu un juristu, ka jāiet kaut kur citur.”(R)

2.7 AUDZĒKŅU NĀKOTNES PLĀNI

Diskusijas nobēgumā jaunieši tika lūgti pastāstīt par saviem nākotnes plāniem un pārdomām, saistībā ar augstākās izglītības iegūšanu. Apmēram puse diskusiju grupas dalībnieku domā, ka nākotnē turpinās mācības, lai iegūtu augstāko izglītību, bet pārējie gatavojas uzsākt darba gaitas (*„Es esmu par strādāšanu”*(R)).

Tie, kas nākotnē domā studēt, kā savus apsvērumus min, ka ar augstāko izglītību *„var iegūt labāk apmaksātu darbu”*, kamēr ar vidējo profesionālo *„es esmu tikai veterinārārsta asistents”*.

Citi par svarīgāku uzskata iespēju pēc skolas beigšanas sākt strādāt. Studēt varētu iet gadījumā, ja darbu neatrastu, vai ja būtu iespēja apvienot darbu ar mācībām. *„Ja ir iespēja dabūt darbu, tad es augstskolā studētu neklātienē. Es nezinu, cik tas grūti vai viegli, bet vismaz tu vēl pelni...”*

3 PAMATSKOLAS SKOLĒNU MĒRĶA GRUPA

3.1 VISPĀRĪGS SKOLAS VĒRTĒJUMS

Diskusijas sākumā, vaicāti pāris vārdos pastāstīt par savu skolu, jaunieši to raksturo kā „parastu skolu”, kas īpaši neatšķiras no citām pamatskolām, kurās mācās draugi un paziņas - „apmēram tāda pati”.

3.2 NĀKOTNES PLĀNI PĒC PAMATSKOLAS BEIGŠANAS

Runājot par nākotnes plāniem pēc 9. klases beigšanas, starp diskusijas dalībniekiem ir gan jaunieši, kas domā palikt vidusskolā, gan jaunieši, kas apsver iespēju iet mācīties uz skolu „ar novirzienu”. Pēdējo intereses saistītas ar skaistumkopšanu, zemessardzi un armiju, kultūras jomu, mākslu un arhitektūru.

„Es biju domājusi par lietišķajiem, tur ir tādi novirzieni, kā dizaineri, arhitekti...”

„Jā, es zinu, ka 100 procenti iešu uz frizieriem.”

Raksturojot pārdomas, kas saistītas ar izglītības turpināšanu, jaunieši, kas atzīst, ka ir zināma nedrošības sajūta, par to, kas notiks pēc 9. klases beigšanas. Svarīgs orientieris ir 9. klases beigšanas atzīmes un eksāmeni, kas reāli ietekmēs tālāko izglītības ceļu.

„Vispār mums vajag pārstāvjus, kas palīdz izvēlēties, kur tu iesi, jo es uzreiz tā nevaru, es tikko esmu pabeigusi 9.klasi..un tu jau nemaz nezini, kādas būs atzīmes, vai tevi vispār pielaidīs pie eksāmeņiem.”

Vispārīgi pārrunājot nākotnes profesiju, jaunieši uzskata, ka ir svarīgi, lai tā būtu interesanta un darbs – patīkams „nav nekāda jēga strādāt to, kas tev nepatīk”. Izskan arī uzskats – „ja tu izvēlies profesiju – tad tu to izvēlies uz mūžu.”

Izvēles, kas saistītas ar 9. klases beigšanu un turpmāko izglītību, jaunieši uztver kā pietiekami atbildīgas, sarežģītas („Man ir tāda sajūta, ka es esmu baigi jaunā.. it kā pēc gadiem es skaitos liela, bet, lai tagad ietu kaut kur mācīties profesiju – tas ir diezgan sarežģīti...”) un līdz ar to, iespējams, biedējošas. Tas, savukārt, nozīmē, ka komunikācijā, popularizējot profesionālo vidējo izglītību, būtu vērts par 9. klases beigšanas laiku runāt kā par iespēju laiku dzīvē, kad var sākt izmēģināt spēkus, kādā no profesijām, tādā veidā mazinot izvēles slogu.

3.3 PRIEKŠSTATI PAR PRESTIŽĀM/ NEPRESTIŽĀM PROFESIJĀM

Vaicāti par profesijām, kas jauniešiem liekas prestižas, 9. klašu skolēni diskusijā min, ka tās ir profesijas, kas ir „ar biznesu saistītas” un „kur ir vairāk naudas”. Pelnošākas, pēc jauniešu domām ir profesijas, kas saistītas ar šobrīd Latvijā vai pasaulē attīstītām tautsaimniecības nozarēm – celtniecību (celtnieki – „viņi pelna 800 Ls mēnesī un vairāk”, arhitekti), skaistumkopšanu (frizieri), IT (programmētāji). Bet izskan arī doma, ka pelnīt var ar jebkuru profesiju, ja cilvēkam tā padodas – „Tas, kur pašam labāk padodas.”²

3.4 GALVENĀS IETEKMES GRUPAS

Kā dažādas iesaistītās puses palīdz jauniešiem izvēlēties turpmāko izglītības ceļu?

3.4.1 SKOLOTĀJI

Vaicāti par skolotāju ietekmi vai iespējām palīdzēt tālākās izglītības izvēlē, jaunieši ir drīzāk noraidoši.

- „Nē”

- „Kādā sakarā skolotāji...?”

- „Nu, vai tad viņi neinteresējas, kur jūs mācīsieties tālāk?”

- „Nu, citreiz paprasa”

- „Bet viņi jau neko neiesaka...tikai pasaka: ”Vai cik interesanti, kāpēc tā un tā?”

Vaicāti par citu skolā pieejamo palīdzību vai atbalstu tālākās izglītības vai profesijas izvēlē, no jauniešu atbildēm var secināt, ka viņi to nemeklē. „Nē, nu var jau iet pie sociālās pedagoga vai psihologa, bet tas ir vairāk par personīgām lietām. Ne jau par profesijām.”

3.4.2 VECĀKI

Ar vecākiem jaunieši pārrunā turpmākās izglītības iespējas pēc 9. klases beigšanas, tomēr viņu ietekmi īpaši neakcentē.

² 2007. gada vidū realizētais jauniešu pētījums, kurā aptaujāti jaunieši no 15 līdz 25 gadu vecumam, liecina, ka svarīgākie darba aspekti bez atalgojuma ir: interesants darbs (55%), karjeras iespējas (46%), patīkami kolēģi (40%), stabils darbs (33%), iespēja pilnveidoties (29%), darbs bez stresa (22%), darbs, kas atbilst spējām (21%). Līdz ar to arī kvantitatīvie dati pierāda, ka jauniešiem profesijas izvēlē svarīgs ir netikai materiālais ieguvums un profesijas publiskums. Ne mazāk būtiski jauniešiem ir, lai darbs būtu viņiem pašiem interesants, lai tas sniegtu gandarījumu („Jauniešu sociālās un politiskās darbības izpēte Latvijā”, Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija pēc Bērnu un ģimenes lietu ministrijas pasūtījuma, Rīga, 2007)

„Man mamma teica, ka vienalga, kur iet, kaut vai uz profesionālo – vienkārši man vajag to vidējo izglītību un viss.”

„Jā, bet vecāki jau nevar ietekmēt, ko tu darīsi tālāk, tā ir tava paša izvēle.”

„Nu, lai arī mana mamma ir teikusi – tas nav labi, tas nav labi – jebkurā gadījumā manu viedokli atbalstīs, jo tā ir MANA interese.”

3.4.3 DRAUGI, PAZIŅAS

Par galveno informācijas avotu un viedokļa veidotājiem jaunieši atzīst draugus un paziņas.

„Nu par tām visām skolām jau lielākoties uzzina caur draugiem, paziņām.”

„No draugiem, paziņām. Izzinu. Viņi apraksta, kuras ir labas skolas, kur ir interesantas lekcijas, kaut kādu atvērto durvju dienu.”

3.4.4 MASU MĒDIJI, REKLĀMA

Dažādas reklāmas, kā informāciju avotus, vai to, ka par dažādām profesijām būtu uzzinājuši tieši ar masu mediju starpniecību, jaunieši neuzsver. Tai pat laikā, viņi atzīst, ka informācijas trūkst un labprātāk to meklētu internetā.

3.5 **INFORMĀCIJAS PIEEJAMĪBA PAR TĀLĀKĀS IZGLĪTĪBAS IESPĒJĀM**

Kaut arī jaunieši ir piedalījušies vairākās aktivitātēs, kuru mērķis ir informēšana par tālākās izglītības iespējām pēc 9. klases beigšanas, viņiem vienalga ir sajūta, ka „pietrūkst informācijas”³.

„Nu, ir kaut kāda Profesionālā diena, kur mēs ejam uz to centru, kur jāpilda anketas. Tā notiek katru gadu devītajās klasēs.”

„Šeit skolā mēs par to vispār neesam informēti. Tikai tā iespēja maija sākumā vai aprīli.”

³ 8. un 11. klašu skolēnu aptauja („Pētījums par 8. un 11. klašu skolēnu profesionālajiem nodomiem un priekšstatiem par profesijām.” Profesionālās karjeras izvēles valsts aģentūra, Rīga, 2006.) parāda, ka aptuveni 14% skolēnu kā profesijas izvēli kavējošu faktoru min tieši informācijas, zināšanu trūkumu. Gandrīz 70% skolēnu atzīst, ka viņiem ir nepieciešama palīdzība profesijas izvēlē. Kas attiecas uz trūkstošās informācijas saturu - visvairāk skolēnus interesē dažādu profesiju atalgojums, pieprasījums darba tirgū, darba saturs un mācību iestādes, kur tās iespējams apgūt. Tāpat pētījums atklāj, ka jauniešiem bieži vien nav skaidrs, ko tieši dara un var darīt konkrētu profesiju pārstāvji.

Vēl kā informācijas avots par tālākās izglītības iespējām tiek minēts ikgadējais informatīvais izdevums, taču būtisks tā trūkums ir informācijas statistikums un tas, ka tā noveco.

„Ir arī tādas grāmatas par profesijām, kur ir rakstīts, kur to var mācīties...bet grāmatas nav izdevīgi, jo ir katru gadu jāmaina.”

„Ir manam brālēnam tāda. Bet viņa katru gadu mainās. Šogad es viņu vairs nevaru izmantot. Tāpēc ideāla būtu interneta lapa.”

Tas, ko jaunieši sagaidītu, būtu lielāks atbalsts no skolas, aktīvāka un savlaicīgāka informēšana par iespēju dažādību.

„Lai atbalsta mūs – piedāvā variantus. Savāc tās nozares, ko kurš grib un tad piedāvā – tur un tur ir atvērtās durvju dienas, tad un tad, un tajā skolā.”

„Pavasārī par to sākt runāt ir par vēlu, jo, ja reāli grib iestāties profesionālajā skolā, tad jau pat nepabeidzot 9.klasi, ir jāiesniedz dokumenti. Tā ir mākslas skolā un ‘lietišķajos’. Tur pusgadu iepriekš ir kursi un tad pārbaudījums. Un tad skolotāja saliek atzīmes, vai tev ir vērts vai nav vērts vispār tur iet mācīties. Un, ja tu nolem majja beigās tur mācīties – tad tiem, kas jau tur ir to pusgadu gājuši, viņiem ir pateikts, vai viņi tur var vai nevar mācīties, bet, ja tu aizej majjā uz tām pārrunām, tad tu nezini vai tiks vai netiksi.”

Optimāli pēc jauniešu domām, būtu aktīvāki profesionālās orientācija vai informatīvie pasākumi pamatskolas 9.klasē „pēc Jaunā gada uzreiz”; ”Varbūt ne uzreiz janvārī, bet februāra pirmajās nedēļās noteikti.”

3.6 NEPIECIEŠAMĀS INFORMĀCIJAS SATURS UN AVOTI.

Vispārīgi pārrunājot, kas ir tā informācija, kas palīdzētu identificēt profesionālas intereses un izvēlēties profesionālās vidējās izglītības iestādi, visvairāk jaunieši atbalsts divas idejas, Pirmkārt, izsmeljošas interneta mājas lapas izveidi.

„Varētu būt internetā tāda mājas lapa, kur ir par visām profesijām, visām izglītībām, programmām, visām skolām visa iespējamā informācija.”

„Nu var arī, ka tu nolem iet uz vienu skolu un tad internetā ir informācija – ka tikos un tikos ir kopsapulce, konsultācijas.”

„Jā, ka būtu tur, teiksim, izdalīts māksla, tehnoloģija un pie katras sadaļas apraksti, un visas skolas, ko tur māca, cik jāmaksā, vai tev maksā.”

„Nu, par tām izmaksām runājot – ja tu ej uz frizieru skolu, tur ir diezgan daudz jāmaksā, jo tur māca gan vizāžu, gan grīmu, gan frizūras, un viņiem sanāk mēnesī kaut kur ap 200 Ls patērēt...tas ir diezgan daudz, bet tas nekur neuzrādās, pirms tu neesi sācis mācīties. Tepat netālu, kaut kur Matīsa ielas galā ir prestiža grīma skola – tur ir tā, ka par skolu 600 Ls jāmaksā un plus vēl 200 vai 150 Ls jāmaksā. To arī tad varētu pierakstīt klāt.”

„Man patīk, piemēram, saka – izvēlies profesiju „programmētājs”. Un tad katrai profesijai varētu būt sīks apraksts – kur, ko un kā jāmacās. Es taču nezinu, ko tas īsti nozīmē. Un nevar jau saprast, kurās skolās īsti jāmacās.”

„Nu tāda pati kā www.ss.lv, kur ir visi darba sludinājumi pa profesijām, arī darbs jauniešiem no 14-18.”

Otrkārt, iespēju „pastaigāt pa tām skolām, kas mani interesē”, lai iepazītu skolas atmosfēru un mācību procesu ‘darbībā’ nevis tikai ‘izstādes režīmā’.

„Izjust to atmosfēru, kā tur ir. Vienkārši būtu vairāk interese par to. Paskatītos, kādas tur lekcijas notiek.”

„Pat, labi ne visu dienu, bet piedalīties pāris lekcijās, lai redzētu, kā skolotājs attiecas pret tiem skolēniem. Un kā viņš attieksies, kad mēs būsīm jaunie skolā. Nu, lai zinātu, kā skolotājs attiecas.”

„Nu, tāda kā atvērta durvju diena...lai iepazītu telpas, tikai, ka nevis tev tur bukletīņus dala, bet cilvēks pats pastāsta.”

„Nu, var vēl tā, ka tu ej uz skolu kā uz atvērto durvju dienu, tur parasti ir izstādes izliktas, tu ar skolotājiem parunāties, bet varētu arī tā, ka tu vari sēdēt stundā un klausīties.”

Jauniešiem patiktu arī iespēja „pēc 8.klases tā kā iziet praksi, kaut kur tieši tajā profesijā pastrādāt, piemēram, varētu būt friziera palīgs...”

Kopumā var secināt, ka 9. klašu audzēkņus interesē pēc iespējas izsmeļošāka informācija un pat konkrēta pieredze, lai varētu atklāt un iepazīt dažādās profesijas un to apgušanas nosacījumus.

3.7 ZINĀŠANAS PAR PROFESIONĀLĀS VIDĒJĀS IZGLĪTĪBAS IEGŪŠANAS IESPĒJĀM

Vaicāti par zināmajām profesionālas vidējas izglītības iestādēm, jaunieši var nosaukt dažas konkrētas mācību iestādes – 34. arodvidusskolu un 46. arodvidusskolu, ‘lietišķos’, kā arī tiek minēts, ka „*labas skolas*” ir Liepājā, Jelgavā un Alūksnē.

Tai pat laikā jaunieši atzīst, ka nezina, kurā mācību iestādē var apgūt kādu no profesijām „*Nevar jau saprast, kurās skolās īsti jā mācās.*”

Tas parāda, ka profesionālās vidējās izglītības mācību iestādes nav pietiekami zināmas un atpazīstamas savas tiešās mērķauditorijas – 9. klašu beidzēju, vidū. Profesijas ne vienmēr saistās ar konkrētām mācību iestādēm, kur tās var apgūt un otrādi. Kas savukārt nozīmē, ka profesionālās izglītības iestādēm būtu vērts domāt par sava zīmola izstrādi, piemēram, iekļaujot iestādes nosaukumā informāciju par profesionālo virzienu.

3.8 PROFESIONĀLĀS UN VISPĀRĒJĀS VIDĒJĀS IZGLĪTĪBAS PRIEKŠROCĪBAS UN TRŪKUMI

Profesionālās vidējās izglītības priekšrocības, pēc 9. klašu skolēnu domām ir:

- Izdevīgums – tas, ka līdz ar vidējo izglītību, papildus apgūst arī profesiju – „*Vidusskolā tu mācies 3 gadus, bet profesionālajā skolā – 4. Taču tur tu dabū gan izglītību, gan profesiju klāt. Skolā mācoties, tu dabū tikai vidējo izglītību. Tie 3 gadi ir nosēdēti.*”
- Tas, ka mācību programma ir mērķtiecīgāka un fokusētāka – „*Kaut ko jaunu vairāk iemācies klāt nekā tajā vidusskolā, plus vēl noiet nost tādi priekšmeti kā ķīmija...*”
- Materiālais stimuls mācīties – „*Un turklāt tev par to vēl maksā, ka tu mācies.*”

Profesionālās izglītības trūkumi jauniešiem saistās ar pašu šaubām par profesijas izvēli – „*Nu es sāku mācīties profesionālajā un man pēkšņi mainās domas...*”; „*Varbūt dažas lietas liekas par grūtu un tad arī nepatīk vairs mācīties.*”, tas vēlreiz apliecina, cik lielu nozīmi jaunieši piešķir šim lēmumam.

4 VIDUSSKOLAS AUDZĒKŅU MĒRĶA GRUPA

4.1 VISPĀRĪGS SKOLAS VĒRTĒJUMS

Diskusijas sākumā 12. klases skolēni tika lūgti pastāstīt par skolu, kurā šobrīd mācās, un kā redzams no sniegtajām atbildēm, jaunieši ar lepnumu piemin skolas augsto statusu un pozitīvo vērtējumu, līdz ar to netieši pasvītrotot arī savas izglītības kvalitāti.

„Nu, salīdzinot ar citām skolām, līmenis ir augsts. Jo mēs tēmējam arī uz valsts ģimnāzijas statusu.”

„Uzskatu, ka ir pietiekami laba skola.”

„Lielas prasības no mums tiek prasītas.”

Patīk arī tas, ka skolai ir izremontētas telpas, un ka var just, ka skola attīstās – *„Remontēts tiek daudzos kabinetos, ir jauni galdi. Direktori mainās”*

Runājot par negatīvajiem aspektiem, tiek minētas ne vienmēr labās attiecības ar skolotājiem – *„Ir tādi, kuri pret tevi attiecas kā pret cilvēku un ir tādi, pie kuriem ir bail nākt uz stundu”,* kā arī pārāk stingrās prasības – *„No vienas puses jau labi, ka skola ir tik stingra. Dažreiz tikai ir sajūta, ka cietumā esmu.”*

4.2 NĀKOTNES PLĀNI PĒC VIDUSSKOLAS BEIGŠANAS

Vaicāti par nākotnes plāniem, daži skolēni stāsta, ka vēl nav izlēmuši – *„Es personīgi vēl nezinu”;* *„Es vēl arī īsti nezinu, ko gribētu darīt”,* kamēr citiem ir konkrētāki nodomi.

„Ir doma iet uz augstskolu, kas otrajā kursā piedāvā darbu.”

„Varētu arhitektus.”

„Es apsveru divas iespējas – vai nu Policijas akadēmija, vai pa frizieru līniju”

„Es arī īsti nezinu, bet ir doma kaut ko par dizainu.”

„Man arī ir domas mācīties augstskolā. Tā varētu būt Kultūras augstskola vai arī Ekonomikas un Kultūras augstskola. Bet te atkal ir tas fakts, ka ir salīdzinoši dārga mācību maksa un, iespējams, ka kādā no tām skolām mācību maksa neatbilst tam izglītības līmenim, ko tā skolas spēj dot.”

„Mani vairāk saista matemātika, tāpēc vairāk domāju par grāmatvedi, sekretāri, kaut ko tādu, kas uz matemātiku.”

Kopumā visi jaunieši atzīst, ka vēlas mācības turpināt. Taču, atzīst arī, ka izvēle un nākotnes plāni ir atkarīgi no atzīmēm. Kāds diskusijas dalībnieks stāsta, ka neveiksmes gadījumā pieļauj domu, braukt strādāt uz ārzemēm.

„Es arī domāju mācīties tālāk, bet tas atkarīgs no eksāmenu atzīmēm. Kur un ko, vēl nezinu. Ja līdz gada beigām neizdomāšu, tad apsveru iespēju braukt uz ārzemēm.”

Vispārīgi pārrunājot nākotnes profesijas izvēli, jaunieši stāsta, ka orientējas uz tām jomām, kas pašiem labāk padodas, apsver finansiālās iespējas mācīties interesējošajā skolā – *„Vai ir nauda un vispār to var atļauties.”*, kā arī ieklausās arī citu cilvēku pieredzē – *„Kur citi mācās, ko stāsta.”*

4.3 PRIEKŠSTATI PAR PRESTIŽĀM/ NEPRESTIŽĀM PROFESIJĀM

Vaicāti par profesijām, kas jauniešiem liekas prestižas, 12. klašu skolēni diskusijā min, ka tās ir profesijas, kas „labi nopelna”, un „kur nauda ir”. Prestižas vēl ar vien, pēc jauniešu domām, ir tādas profesijas, kā ekonomisti un juristi, loģistika, bet tiek arī minēts, ka prestižas kļūst „visas, kuras attīstās”.

Starp mazāk prestižām profesijām jaunieši min: *„Kaut kādus grāmatvežus.”*; skolotāja, celtnieka, šofera un mehāniķa profesijas, kā arī vēl citas profesijas, *”kur nepieciešams fizisks darbs.”*

Domājot par savu profesijas izvēli, jaunieši atzīst, ka profesijas prestižs ir svarīgs, bet ne mazāk būtiski ir arī tas, lai profesija pašam patīk, atbilst raksturam, kā arī, lai tā būtu pieprasīta – *„nav jēgas iet mācīties tur, kur tevi pēc tam neņems darbā.”*

4.4 GALVENĀS IETEKMES GRUPAS

Tāpat kā 9. klašu skolēniem un profesionālo vidējās izglītības iestāžu pirmo kursu audzēkņiem, arī ar 12. klašu skolēniem tika pārrunāta dažādu ietekmes grupu loma viņu nākotnes plānu tapšanā.

4.4.1 SKOLOTĀJI

Interesanti, ka 12. klašu skolēni uzskata, ka viņu nākotne ir ļoti lielā mērā atkarīga no skolotājiem – no tā, kādas atzīmes viņi ieliks.

„Skolotājiem ir liela ietekme. Ja ieliks sliktas atzīmes, nekur tālu nevarēs tikt.”

Tai pat laikā, skolēni atzīst, ka skolotāji jauniešu nākotnes plānos neiesaistās un nepalīdz ar padomu, kur tālāk mācīties.

„Dažreiz ir pat tā, ka skolotāji novērtē tevi zemāk – saka – „tu vari iet uz vakarskolu mācīties, tu tāpat nekur netiksi, kad pabeigsi „...viņi nosit visu to gribēšanu arī.”

„Krievu valodas skolotāja šad tad tā, lai stundās parunātu krieviski, pastāsta.”

Taču konkrētajā skolā ir iespēja par šiem jautājumiem konsultēties ar mācību pārzini – „Es personīgi esmu ar viņu pāris reizes aprunājies, ko un kur tālāk...”

4.4.2 VECĀKI

Vaicāti par vecāku iesaisti jauniešu nākotnes plānos, diskusijas dalībnieki stāsta, ka vecāki mēdz interesēties par atzīmēm „Nu atzīmes skatās, saka „vot tu tur netiksi, tā un tā, mācies cītīgāk”, taču profesijas izvēli atstāj pašu jauniešu ziņā – „Nu saka – kas pašam labāk patīk”; „To īpaši neietekmē.”

4.4.3 DRAUGI, PAZINAS

Draugi un paziņas, pēc diskusijas dalībnieku teiktā, mēdz ieteikt vai neieteikt, kādu no tālākās izglītības iespējām, un viņu viedoklī labprāt arī ieklausās.

„Daudzi draugi jau ir aizgājuši mācīties, viņi jau pastāsta.”

4.4.4 MASU MĒDIJI, REKLĀMA

Masu mēdijos informāciju meklē tad, kad ir „sezona” – „Tad, kad eksāmeni tuvojas, tad informācijas ir vairāk”. Pārējā laikā var interesēties un meklēt informāciju internetā.

4.5 INFORMĀCIJAS PIEEJAMĪBA PAR TĀLĀKĀS IZGLĪTĪBAS IESPĒJĀM

Vaicāti par to, kur un kā jaunieši saņēmuši informāciju, visi diskusijas dalībnieki atzīmē skolas organizētos informatīvos pasākumus. Tie ir nozīmīgi informācijas ieguves avoti, ar ko skolēni tad arī rēķinās.

„Es gaidu to braucienu pēc Jaunā gada uz „Skolu 2008” un ceru tur dabūt kaut kādu informāciju.”

„Mūsu skola taisa tādus braucienus uz to „Skolu 2007”, tas palīdz izvēlēties tās skolas. Vēl tur šādus tādus katalogus iedod..”

„Mums skola vienkārši piedāvā iespēju uzzināt kaut ko vairāk par augstskolām, kurās varētu iestāties”

Vēl tiek minēts, ka „skolā ir Mēdiju centrs, kur ir kaut kādi žurnāli, bukleti.”, kas ir pieejami jebkurā laikā.

Taču, neskatoties uz visām iepriekš minētajām iespējām, jauniešiem vienalga ir sajūta, ka informācija varētu būt vairāk – „vajag vairāk”; „vienmēr var vairāk”. Šobrīd „ja ir interese, tad var atrast, ko grib”. Tā, piemēram, jaunieši stāsta, ka paši piedalās Ēnu dienās, kaut arī tās „mums neviens nereklamē.”

4.6 PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS PRIEKŠROCĪBAS UN TRŪKUMI

Lūgti vispārīgi salīdzināt profesionālo un akadēmisko izglītību, diskusijas dalībnieki vienprātīgi uzskata, ka profesionālā izglītība ir vērtīgāka nekā akadēmiskā. Tā dod iespējas ātrāk „nostāties uz kājām” – „ātrāk izmācīsies, ātrāk no mājām prom. Savā dzīvē”. Bez tam ir pārliecība, ka ar šādu izglītību ir lielākas izredzes dabūt darbu, jo „profesionālie ir maz Latvijā.”

Tai pat laikā, pārrunājot profesionālās izglītības iegūšanas iespējas, visi jaunieši orientējas uz augstākās izglītības iestādēm, un domu par mācību turpināšanu profesionālās vidējās izglītības iestādēs nepieļauj.⁴

⁴ Statistikas dati liecina, ka pēdējo 10 gadu laikā ievērojami sarucis ir tieši to jauniešu skaits, kuri mācības profesionālās vidējās izglītības iestādēs turpina pēc vidusskolas. Ja 90to gadu vidū aptuveni 15-16% absolventu mācības turpināja profesionālās izglītības mācību iestādēs, tad šobrīd šis īpatsvars ir tikai 3-4%. Pamatskolu absolventu vidū to skolēnu īpatsvars, kuri mācības turpina profesionālās izglītības iestādēs, nav tik radikāli sarucis: no aptuveni 36%-39% uz 30%. Jāpiebilst, ka šis īpatsvars saglabājies stabils pēdējo piecu gadu laikā, kas ļauj secināt, profesionālā izglītība zaudē tieši vidusskolu absolventus kā mērķa grupu. (Centrālās statistikas pārvaldes datu bāzes dati „Pamatskolu un vidusskolu beigušo turpmākā izglītība (%)”, dati iegūti: 2007. gada 1. decembrī)

„Nē!”

„Tas ir sākt no jauna vidusskolu.”

„Mēs jau vienreiz tam posmam esam izgājuši cauri.”

„Tagad jau vairs nē...”

Par profesionālo vidējo izglītību 12. klašu skolēniem ir negatīvas priekšstats, kas veidojies, ikdienā redzot vietējo profesionālās izglītības iestādi pilsētā – „Nu mums tā arodskola Aizkrauklē, nu tā...”. Tāpat jaunieši stāsta, „ka par arodskolām ir tāds priekšstats, ka tur iet skolnieki, kas netiek citur.” – „Nevis atpalikuši, bet ar tādām sliktākām atzīmēm, kuri nevar normālā skolā tikt.”

Lai gan jaunieši piekrīt, ka „gan jau ir arī labas arodskolas”, iespēju tajās mācīties nekad nav apsvēruši. Bez tam, gan vecāki, gan skolotāji pēc 9. klases beigšanas iestājušies par nepieciešamību mācības turpināt vidusskolā.

5 PROFESIONĀLO SKOLU AUDZĒKŅU VECĀKU MĒRĶA GRUPA

5.1 VISPĀRĪGI PRIEKŠSTATI PAR IZGLĪTĪBAS KVALITĀTI LATVIJĀ

Diskusijas sākumā tika pārrunāti vispārīgi jautājumi, lai noskaidrotu profesionālo vidējo izglītības iestāžu audzēkņu vecāku (turpmāk tekstā – vecāku) priekšstatus par izglītības kvalitāti Latvijā un tādējādi izprastu kontekstu, kādā viņi skata profesionālās vidējās izglītības priekšrocības un trūkumus.

Kopumā, pēc vecāku domām, Latvijā ir pieejama pietiekami kvalitatīva izglītība gan pamata, gan vidējās un augstākās izglītības līmenī. Šo priekšstatu par izglītības kvalitāti tikai nedaudz grauj dažkārt publiskajā telpā izskanējušie uzskati, ka ārzemēs izglītība ir labāka.

„Latvijā pašu redzeslokā viss liekas normāli, bet paskatoties televīziju, redzam, ka deputāti paši savus bērnus sūta uz ārzemēm, jo šeit neesot tāda izglītība.” (S)

Taču vecāki drīzāk uzskata, ka šādiem apgalvojumiem nav pamata – *„Uz ārzemēm bērnus sūta, iespējams tādēļ, ka viņiem ir nauda, viņi grib kaut ko prestižāku. Tas ir tāpat kā ar korpēm – tādas pašas nopirksi dārgā veikalā un tādas pašas tu nopirksi par lētu naudu lētā veikalā, un tāpat ir ar izglītību.”*

5.1.1 PAMATIZGLĪTĪBAS KVALITĀTES VĒRTĒJUMS

Runājot konkrētāk par izglītības kvalitāti pamatizglītības līmenī, vecāki atzīst, ka tā nav vienmērīga, un dažādi apstākļi nosaka to, ka skolu līmenī, izglītības kvalitāte reizēm cieš.

„Šobrīd tas atkarīgs no finansējuma. Ir skolas, kuras ir diezgan labi nodrošinātas finansiāli, materiālā bāze laba, ir arī, kur vājāk. Līdz ar to daudziem bērniem šīs iespējas jau zūd. Dzijāk laukos bieži vien ļoti maz iespējas ir izglītoties kvalitatīvi.”

„Pilsētā bērniem ir savādāka mācību programma, ko es pati esmu izbaudījusi. Bērns atnāk no lauku skolas, viņš nav sagatavots pilsētas skolai. Sešgadīgs bērns atnāk uz Smiltēni mācīties.....tur viņš nav iemācījies to, ko no viņa prasa šeit 1. klasē”

Attiecībā uz sistēmu kopumā, kā trūkumu vecāki atzīmē arī faktu, ka šodien *„var beigt pamatskolu ar nesekmīgām atzīmēm, zemu vērtējumu. Nu kā viņš var tikt līdz tālāk, ja viņš nav apguvis pamatus? Tas rada arī sarežģītību, ja viņš vēlas apgūt profesiju.”*

5.1.2 PROFESIONĀLĀS VIDĒJĀS IZGLĪTĪBAS KVALITĀTES VĒRTĒJUMS

Vecāku priekšstatus par profesionālās vidējās izglītības kvalitāti veido pašu pieredze savā laikā mācoties profesionālās vidējās izglītības iestādēs. („*Kā ir tagad – nezinu. Manā laikā bija labi. Es neko sliktu nevaru teikt. Protams, skolas atšķiras. Bija arī profesionālā izglītība, kas bija labā līmenī. Bija lielas prasības, tāpat bija jāmācās.*”)

Vecāki piekrīt arī publiskajā telpā pastāvošajam diskursam, ka profesionālās izglītības kvalitāte cieš no politisko mērķu trūkuma attiecībā uz attīstāmajām nozarēm („*Trūkst valstiska pieeja. Trūkst darba tirgus kārtīga izpēte – ko vajadzētu mācīt*”).

Neskatoties uz to, vecāki uzskata, ka šodien pastāv dažas labas profesionālās vidējās izglītības iestādes (skat. 5.4 nodaļu) ar tradīcijām, kas nodrošina pietiekami labu izglītības līmeni.

Interesanti, ka par labākām izglītības iestādēm profesijas apguvei tiek uzskatītas tās, kas atrodas tuvāk pašu dzīvesvietai, jo „*tādā vecumā puikas aizlaist prom [no mājām mācīties] arī ir neprāts*”. Vecāki baidās bērnus laist vienus pašus prom mācīties. Liekas, ka viņi paši netiks galā ar sadzīvi un nonāks nelabvēlīgu paradumu ietekmē.

„*Viņi ir vēl ļoti nestabili tajā vecumā.*”

„*Viņi nemāk arī līdzekļus sadalīt. Nedēļas sākumā viņiem ir, ar ko dzīvot, nedēļas beigās nav, ko ēst.*”

„*1. kursā vēl ir tas –vienaudži. Ja viens smēķē, kā tad es to nedarīšu, jāpļauj līdz tam baram. Lielākā daļa aiziet uz pilsētu, nopērk čipsus. No mājām prom ticis, nauda viņam ir.*”

„*Viņi nāk no dažādām vidēm, var kaut ko sliktu ienest iekšā.*”

„*Esmu dzirdējis, ka ir tā saucamā „ģedovšķina” un viss pārējais.*”

Tas nozīmē, ka būtiska loma priekšstatos par profesionālās izglītības kvalitāti ir attiecīgo izglītības iestāžu piedāvātajam servisam (kopmītnēm, ēdināšanai, citiem sadzīves apstākļiem un ārpusklašu nodarbību iespējām) un iestādes prestižam plašākā nozīmē. Pēdējo veido, piemēram, atrašanās vieta, lielums, piedāvāto profesiju klāsts, informācija par audzēkņu iespējām braukt praksē uz ārzemēm, priekšstati izglītības iestādē valdošo sekmju līmeni un skolēnu kontingentu.

„*Rankas skolā līmenis ir zemāks, un atrodas arī – prom stūrītī*”

„Vienā ziņā ir ļoti labi, ka ir tāda skola, kur tiem bērniem palikt, kam ir grūti ar sekmēm. Ir viens otrs, kurš nevar iemācīties, un labi, ka tāda Ranka ir, kur var to profesiju apgūt, ka par tādiem bērniem arī ir padomāts.”

Kopumā no vecāku diskusijas var secināt, ka priekšstatu līmenī profesionālā vidējā izglītība ir laba un vēlama, taču – tuvāko, labi pazīstamo profesionālās vidējās izglītības iestāžu robežās, kur vecāki var izsakot bērnu gaitām (*„Ir labi, ka manējais katru dienu nāk mājās”*). Jo tālāk izglītības iestāde atrodas, jo bīstamāk liekas laist bērnu turp mācīties.

„Man Cēsīs, Valmierā dzīvo radi. Tur es savu bērnu varu palaist. Tālāk nē. Uz Rīgu es negribētu viņu laist.”

„Aizbraucot uz Rīgu, uzreiz redzam, kas tur sagaida – narkomāni, kabatzagļi, burzma. Bail viņu tur laist iekšā.”

5.1.3 AUGSTĀKĀS IZGLĪTĪBAS KVALITĀTES VĒRTĒJUMS

Attiecībā uz augstāko izglītību vecāki uzskata, ka šī līmeņa izglītība Latvijā ir labā kvalitātē. (*„Ne jau par velti ir tāds pieprasījums pēc Latvijas speciālistiem.”*)

5.2 BĒRNU IZGLĪTĪBAS IZVĒLES PROCESA RAKSTUROJUMS

Vecāku stāstos par bērnu vidējās izglītības mācību iestādes izvēli parādās dažādas scenāriji:

- Ir bērni, kas lēmumu par profesionālo izglītību pieņēmuši paši

„Manai meitai vajag vidējo izglītību. Viņa izdomāja, ka viņai klāt būs profesionālā. Tā ir tāda pati izglītība, ko var iegūt centra vidusskolā vai ģimnāzijā, bet šeit vēl profesija klāt. Viņa pati to izdomāja. Es gribēju, lai viņa iet uz ģimnāziju, uz speciālo klasi ar psiholoģijas novirzienu, bet viņa nevēlējās, jo uzskata, ka iemācīšanas līmenis ģimnāzijā ir zemāks. Es necentos atrunāt. Man nekas nav pretī, ja grib mācīties, lai mācās”

- Vecāki ievirzījuši, ņemot vērā bērna sekmes un spējas.

„Viņa mācījās uz seši ar plusu, tā, ka labāk viņu bija virzīt uz profesionālo izglītību.”

„Manas pašas viedoklis, ka katram cilvēkam dzīve ir vajadzīgs amats. Manam bērnam nepadodas matemātika. Viņš ir vairāk ar māksliniecisku ievirzi, ar fantāzijas pasauli. Tehnikums man likās ļoti laba skola visādā ziņā. Tas ir tuvu mājām, viņš negribēja prom no mājas braukt, tad nu mēs izvēlējāmies šo skolu. Tā bija vienīgā no

specialitātēm, kurā bija vajadzīga mākslinieciskā pasaule – izveidot ēdienus, mācēt noformēt, kādu izdomu likt klāt.”

- Apstākļi „piespiež” izvēlēties profesionālo vidējo izglītību

„Viņš gribēja mācīties parastajā vidusskola, bet netika. Tad nu bija iespēja šeit pat tehnikumā mācīties.”

Vaicāti par dažādām ietekmes grupām, kas veido bērna priekšstatus par turpmākās izglītības izvēlē, vecāki uzsver:

- draugu un vienaudžu lomu – „Jaunieši paši savā starpā”; „Kur draugs iet, tur iet līdzī.”
- ģimenes tradīcijas – „Man liekas, ja vecāki to skolu beiguši, bērni nāk un atkal turpina izglītoties”.
- Reklāmas ietekmi – „Vēl ietekmē reklāma, ka var braukt uz ārzemēm praktizēties.”

Pārrunājot skolotāju lomu turpmākās izglītības izvēlē pēc pamatskolas beigšanas, vecāki atzīst, ka skolotāji parasti mudina bērnus izvēlēties mācības turpināt vidusskolā, it sevišķi, ja pamatskola ir kopā ar vidusskolu. Tai pat laikā, vecāki uzskata, ka skolotāja loma šajā izvēlē nav īpaši noteicoša. Jo bērni „paši nezina, ko grib tālāk dzīvē darīt”, bet kaut kādu priekšstatu par iespējām var gūt tikai pašam interesējoties par dažādu profesionālo izglītības iestāžu piedāvājumu, piemēram, apmeklējot atvērto durvju dienas.

5.3 INFORMĀCIJAS PIEEJAMĪBAS VĒRTĒJUMS

Kopumā, vērtējot informāciju par iespējām turpināt izglītību pēc 9. klases beigšanas, pēc vecāku domām, tā ir pietiekama.

„Meitai bija iedots informatīvs buklets „Ko darīt pēc 9. klases”. Es kā vecāks pētīju un skatījos. Informācijas pietiek. Internetā ir pietiekami daudz informācijas.”

Tas, kas šajā procesā ir svarīgāk, palīdzēt jauniešiem noorientēties piedāvājumā un identificēt potenciālos izvēles variantus un paspēt tos pietiekami izvērtēt. Šajā ziņā pamatskolas skolotāji, pēc vecāku domām, varētu palīdzēt, savlaicīgi bērnus informējot par dažādu skolu atvērto durvju dienām, taču ne vienmēr tas tiek darīts.

„Mana meita gāja uz atvērto durvju dienu, kad es biju uzzinājusi, ka tāda ir. Es viņai teicu – aizej, paskaties, jo viņa jau nezina. Mūsu laikā skolotāji ieteica, bet tagad, man liekas, ka neiesaka.”

„Varbūt var ieteikt braukt uz atvērto durvju dienām kā ekskursijās ar autobusu. Bet droši vien līdzekļi tam vajadzīgi.”

Informācija, kas pēc vecāku domām, jauniešiem būtu svarīga, izvēloties tālāko izglītību pēc 9. klases beigšanas, tiek minēta informācija par sagaidāmajām iespējām ar šo profesiju labi nopelnīt – *„Mana meita prasīja – kādu profesiju tu man ieteiktu, kur var labi nopelnīt”*.

5.4 ZINĀŠANAS PAR PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS IEGŪŠANAS IESPĒJĀM LATVIJĀ

Vecāki var nosaukt vairākas labas profesionālās vidējās izglītības iestādes savā reģionā. Tās ir gan labas skolas ar tradīcijām (*„Vidzemē tie noteikti ir Priekuļi, jo tas ir ar auto saistīts. Cēsīs izteikta ir galdnieku skola”*) gan ne tik labas, bet dzirdētas un reklamētas skolas (*„Vasarā ļoti bieži reklamēja „Liedagā” Rankas skolu; „Tā ir reklāma, bet viņiem neiet. Tur līmenis skaitās zemāks un atrodas prom stūrīt”*).

5.5 PRIEKŠSTATI PAR DAŽĀDU PROFESIJU PRESTIŽU

Aicināti nosaukt prestižākās profesijas, vecāku diskusijas dalībnieki min profesijas, ko paši pārstāv, ko mācās viņu bērni (viesnīcu servisa darbinieki, galdnieki, pavāri, automehāniķi), vai kas sabiedrībā tiek uzskatītas par pelnošām (celtnieki, datorspeciālisti).

Savu skatījumu vecāki pamato ar to, ka šīm profesijām ir *„darba piedāvājumi, labi darba apstākļi labi, var labi nopelnīt”*.

5.6 UZSKATI PAR PROFESIONĀLĀS UZ VISPĀRĒJĀS VIDĒJĀS IZGLĪTĪBAS

PRIEKŠROCĪBĀM UN TRŪKUMIEM

Par galvenajām profesionālās vidējās izglītības priekšrocībām vecāki uzskata:

- Izdevīgumu, ka kopā ar vidējo izglītību tiek apgūta arī profesija – *„Amats un izglītība – divi vienā. Ja amats neapmierina, viņam vismaz ir izglītība, var soļot tālāk, domāt par citu profesiju.”*
- Darba pieredzes iegūšanu kopā ar izglītību, kas atvieglo ieiešanu darba tirgū – *„Viņam ir zināma pieredze darba tirgū, viņš kvalifikācijas prakses izgājis uzņēmumos. Viņam ir priekšstats par darbu.”*

- legūtās profesionālās iemaņas, kas var noderēt dažādās dzīves situācijās – „Ja viņam ir profesija, viņš esot students var piestrādāt.”; „Ja viņš arī nestrādās šajā profesijā, viņam ir daudz tādu iemaņu, kas noder arī citām profesijām.”
- Atspaidu ģimenēm – gan tāpēc, ka „bērns nav vecākiem uz kakla vēl 3 gadus”, gan tā ir arī iespēja ģimenēm izglītēt bērnus, situācijā, ja augstāko izglītību nevarēs atļauties materiālo apstākļu dēļ.
- Labu izglītības līmeni – „Izglītības līmeni viņi saņem šeit ne zemāku kā vidusskolā”.
- Audzinošo efektu – „Bērns ātrāk pie grūtībām pierod, arī pastāvību ātrāk iegūst, mācoties profesionālajā skolā. Bieži vien ir jādzīvo dienesta viesnīcās, jāsarod.”
- Plašākas ārpusklases nodarbību iespējas – „Pie profesionālās izglītības – viņiem ir iespējas pēc stundām nodarboties ar pašdarbību, ar sportu aktīvāk nekā vidusskolniekiem, kam tas pieejams tikai interešu centrā, bet tas nav tas”; „Šeit skolā pēc stundām viņiem ir šī iespēja, un viņi to diezgan labi izmanto. Var dziedāt, dejot. Ir kolektīvi, kas orientēti uz profesionālo līmeni.”
- Labas attiecības audzētāju vidū – „No bērniem esmu dzirdējusi, ka viņiem ļoti patīk mācīties tehnikumā. Draudzīga atmosfēra esot, visi kā viens par otru”; „Es jūtu, ka mans bērns arī ar tādu prieku...Viņam nepadodas tās mācības, bet – es viņam prasu – patīk. Patīk!”

Salīdzinoši **vispārējās vidējās izglītības priekšrocības**, pēc vecāku domām, ir:

- iespēja padziļināti apgūt vispārējo mācību programmu, lai labāk sagatavotos akadēmiskām studijām augstskolā – „Vidusskola ir iespēja, ja konkrēti ir zināms, ka viņš ies un mācīsies tālāk.”; „Ja viņš grib pa zinātnes līniju iet tālāk. Apgūt sarežģītas tehnoloģijas, medicīnu studēt.”
- „Uzskats, ka ģimnāzijas līmenis atver visas durvis. Taču tā uzskata vecāki, bet bērni tā nedomā.”

5.7 PRIEKŠSTATI PAR DAŽĀDU IESAISTĪTO PUŠU ATBILDĪBU PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS POPULARITĀTES VEICINĀŠANĀ

5.7.1 VALDĪBAS, MINISTRIJAS LĪMENĪ

Viens no valdības uzdevumiem, pēc vecāku domām, būtu skaidri definēt un informēt sabiedrību par dažādu nozaru attīstības perspektīvām un prioritātēm. Tāpat vecāki iesaka pārdomāt profesionālās vidējās izglītības mācību programmu, piedāvājot dažādas „grūtības pakāpes” risinājumus.

„Drīzāk būtu labāk, ja skolā viņš varētu iziet dažādus līmeņus. Ja viņam neiet vidusskolas priekšmeti, kādā 2. vai 3. kursā iegūst specialitāti un aiziet strādāt. Tie, kas grib pabeigt – mācās vel gadu. Divos gados mācās tīri profesiju, un tad tālāk arī to vidusskolu. Kad viņš beidz 4. kursu viņam ir profesionālā vidējā.”

5.7.2 PROFESIONĀLO VIDĒJO IZGLĪTĪBAS IESTĀŽU LĪMENĪ

Pārrunājot šo skolu iespējas, pēc vecāku domām, nepieciešams darba devējus vēl aktīvāka iesaistīšana profesionālās vidējās izglītības apgūšanas procesā.

„Darba devējus vajadzētu vairāk iesaistīt profesionālajā izglītībā, jo viņiem ir lielākas iespējas nodrošināt šīs iekārtas atbilstoši mūsdienām.”

Tāpat tiek ieteikts plašāk reklamēties ne tikai TV („Bērniem televīzija īpaši neaizrauj”), bet atrast citus informācijas kanālus.

6 VIDUSSKOLU SKOLOTĀJU MĒRĶA GRUPA

6.1 VISPĀRĪGI PRIEKŠSTATI PAR IZGLĪTĪBAS KVALITĀTI LATVIJĀ

Pēc vispārīzglītojošās vidējās mācību iestādes skolotāju (turpmāk tekstā – skolotāju) domām, Latvijā šodien ir visas iespējas iegūt kvalitatīvu izglītību, bet tas, cik tā būs kvalitatīva, ir atkarīgs no skolēniem pašiem.

„Man liekas, ka iegūt var kvalitatīvu. Tikai atkarīgs ir no tā, cik katrs pats vēlas darbu ieguldīt. Jo principā ir iespēja iegūt izglītības dokumentu, neiegūstot to labo izglītību. Tas ir vairāk paša cilvēka sirdsapziņas un goda jautājums.”

Sarežģītāka situācija ir pamatskolas līmenī, kur bērniem ir visnenopietnākā attieksme pret mācībām, un līdz pat 9. klases beigšanai parasti nekas nemainās.

„Nu man jāsaka, ka ar katru gadu tā skolēnu attieksme kļūst arvien nenopietnāka. Īpaši pamatskolas posmā, jo tur nevar no skolas izslēgt. Vidusskolas posmā varbūt nav tik traģiska, bet šeit ir katastrofāla nevēlēšanās, nav motivācijas...”

„Nu, bet arī tie, kas ir 9.klasē, viņi īpaši nedomā, ko viņi tālāk darīs.”⁵

Kas attiecas uz vispārējās vidējās izglītības līmeni Latvijā, skolotāji atzīst, ka standarti ir augsti un ne vienmēr bērniem tas ir pa spēkam.

„Nu dažiem ir ļoti smagi, nav tās prāta spējas, lai mācītos vidusskolā, kā jāsaka. Bet kaut kur tam cilvēkam ir jāpaliek.”

Interesanti, ka skolotāji atzīst, ka gan paši, gan arī vecāki, bērnus labprāt virza mācībām turpat vidusskolā, pat, ja sekmes ir sliktas, jo vide šajās skolās liekas drošāka un labvēlīgāka bērna attīstībai.

„Vecāki uzskata, ka labāk, ka viņš tos 3 gadus ir pie vietas.”

„Jā, tuvāk mājām.. Nu es domāju, ka visiem vecākiem ir tā, ka gribas vairāk pie tās mājas paturēt un tāpēc...un tomēr pa tiem 3 gadiem viņam intereses izkristalizējas...”

„Un viņš tad ir 15 gadīgs tikai.”

⁵ Kvantitatīvi šo faktu apstiprina arī „Pētījums par 8. un 11. klašu skolēnu profesionālajiem nodomiem un priekšstatiem par profesijām”⁵: tikai 14% 8. klases un 15% 11. klases skolēnu atzinuši, ka ir izvēlējušies savu nākamo profesiju, daļēji izvēli veikuši bija attiecīgi 36% un 35%. („Pētījums par 8. un 11. klašu skolēnu profesionālajiem nodomiem un priekšstatiem par profesijām.” Profesionālās karjeras izvēles valsts aģentūra, Rīga, 2006)

„Nu ja – un labāk tad te uz vietas tos 3 gadus.”

„Tas tomēr ir stabilāk. Viņš tā emocionāli un garīgi nobriest.”

Tai pat laikā, skolotāji arī atzīst, ka neziņa par turpmāko izglītības un profesijas virzienu, ir arī 12. klašu skolnieku problēma.

„Vienalga jau viņi nezina...mums šodien bija saruna – viņi nezina!”

„Viņam decembrī ir jāraksta iesniegums, jāsāk gatavoties eksāmeņiem un, ja viņš nezina, ko viņš grib...”

6.2 SKOLĒNU IZGLĪTĪBAS IZVĒLES PROCESA RAKSTUROJUMS

Vaicāti par to, kā notiek jauniešu turpmākā izglītības ceļa izvēle, skolotāji uzsver, ka parasti jauniešiem nav skaidrs, ko darīt pēc 9. klases.

„Es pagājušogad beidzu 9.klasei audzināšanu – viņi nezināja, kur viņi ies un ko viņi grib darīt.”

„Pirms 3 gadiem pavasarī, kad viena 9.klase beidza, es vecāku sapulcē jautāju – kur bērni ies un ko darīs, viņi teica – nu, lai nokārto vispirms eksāmenus, tad jau redzēs.”

„Tur, kur mani pieņems, tur kur es tikšu.”

Vaicāti par profesionālās vidējās izglītības popularitāti 9.klašu beidzēju vidū, skolotāji atzīmē, ka bērnu vidū profesionālā izglītība nav populāra izvēle. „Man vēl nav precīzas ziņas, bet man liekas, ka uz proftehnisko neviens pagājušogad neaizgāja no mūsējiem.”

Skolotāji to skaidro ar vidējās profesionālās izglītības zemo prestižu, ko lielā mērā veido vietējās profesionālās vidējās izglītības iestādes negatīvais tēls, kas nav mainījies kopš padomju laikiem un uzskats, ka profesionālā izglītība domāta jauniešiem ar sliktām sekmēm.

„No Padomju laikiem vēl tāds...un vismaz ieejot iekšā – vizuāli tā kopš padomju laikiem nav mainījies. Visu laiku tur tāds padomju monstrs arī ir.”

„Pagājušo gadu viens no skolēniem bija uzrakstījis par Aizkraukles skolu – „tie, kas ir „vakarnieki”- tie tāpat dzīvē nekur netiek. Par profeni – padomju monsturu, kurš tur vispār gribēs iekšā iet?! Vēl vidējo izglītību var iegūt 1. vidusskolā vai krievu skolā, bet es esmu latvietis, es tajā vidē tā kā negribētu būt – tad nu es palieku ģimnāzijā.”

Skolotāji zina stāstīt, ka atsevišķās vidusskolās ir izveidotas klases ar profesionālo novirzienu, bet arī tās skolēnu vidū nav guvušas atsaucību šī paša zemā prestiža dēļ.

„1.vidusskolā, ja nemaldos, vēl pastāv tas, ka var iegūt profesiju – pavārs-pārdevējs. Tur dodas tie bērni, kuri šeit netiek pieņemti.”

„Mēs arī piedāvājam specializāciju, bet 3 jaunieši pieteicās uz tādu klasi. ...Nav populāri, jo pārējo skolēnu vidū viņi uzreiz tad izskatās kā tie, kuri nespēj...”

„Vidusskola tomēr gatavo iespēju tikt „uz augšu”, ja grib profesiju, jāiet uz speciāli skolu.”

Cits iemesls, tam, ka profesionālā izglītība nav populāra jauniešu vidū, ir ierobežotās iespējas profesijas apguvē rajonā. Skolotājas zina nosaukt tikai 2 skolas, kas turklāt piedāvā apgūt tikai dažas specifiskas profesijas.

„Ir Vecbebras profesionālā vidusskola, bet man liekas, ka vispār vairs Aizkraukles rajonā nav, kur mācīties.”

„Un tur tāds šauras specifikas nozares – pavāri, datorspeciālisti”

6.3 GALVENĀS IETEKMES GRUPAS

Ko skolotāji uzskata par galvenajām ietekmes grupām skolēnu profesionālajā orientācijā? Interesanti, ka skolotāji neuzskata, ka viņu spēkos vai pienākumos būtu aktīvi iesaistīties jauniešu turpmākās izglītības izvēlē.

6.3.1 SKOLOTĀJI

Kaut arī skolotāji stāsta, ka skolēnu mērķtiecīga virzīšana, lai viņi spētu izdarīt pārdomātu izvēli pēc pamatskolas beigšanas „pagājušogad bija mērķis skolā izglītības audzināšanas darbā”, tai pat laikā tiek uzsvērts, ka skola un skolotāji to nevar paveikt – nepieciešams arī vecāku līdzdalība.

„Es domāju, ka tas atkarīgs arī no vecākiem.”

„Tas ir kopīgs komplekss darbs.”

Skolotāji arī atzīst, ka vislielākā ietekme tomēr ir vienaudžu viedoklim. „Skolotāji dod tikai informāciju. Skolēni uzklausa to viedokli, bet noteicošie ir vienaudži.”

Vaicāti par to, vai ir nācies kādreiz kādu skolēnu atrunāt no mācībām profesionālās vidējās izglītības iestādē, skolotāji atzīst, ka atsevišķos gadījumos to mēdz darīt.

„Ja bērnam ir labas spējas, lai tiktu vidusskolā un viņš grib iet uz turieni, tad es cenšos atrunāt.”

„Es saku – tavi rezultāti tev paver tādas, tādas un vēl tādas iespējas. Viņš to pirmo ir paķēris – draugs piedāvājis vai kas.”

6.3.2 VECĀKI

Vecākiem, pēc skolotāju domām, jāuzņemas lielākā atbildība par jauniešu izglītības un profesionālo orientāciju, bet skolas iespējas jau ir tam pakārtotas.

Skolotāji no saviem novērojumiem secina arī, ka liela ietekme ir ģimenes tradīcijām – *„Ir tās dinastijas – ārstu, piemēram.”*

6.3.3 DRAUGI, PAZINAS

Draugi un vienaudžu, pēc skolotāju domām ir spēcīgākā jauniešu ietekmes grupa - *„Ir, kad aiziet līdz draugam.”* Draugu un vienaudžu aicināti, jaunieši var izdarīt visnepārdomātākās izvēles, neizvērtējot adekvāti paši savu potenciālu un iespējas.

6.3.4 MASU MĒDIJI, REKLĀMA

Masu mediju un reklāmas ietekmi izglītības ceļa izvēlē skolotāji īpaši neakcentē, uzsverot, ka vislielākā ietekme ir draugiem un vienaudžiem. Tai pat laikā atzīst, ka masu mediji plašākā nozīmē veido priekšstatus par vēlamu karjeru un dažādu profesiju prestižu.

6.4 **INFORMĀCIJAS PIEEJAMĪBAS VĒRTĒJUMS**

Vaicāti, par to, cik jauniešiem šodien ir pieejama dažāda veida informācija par izglītības turpināšanas iespējām, skolotāji atzīst, ka viņuprāt, informācija ir pietiekami pieejama – *„gan individuāli, gan skolā, kā arī no draugiem”*; *”tās noteikti netrūkst.”* Tas, vai šī informācija jauniešus sasniedz, atkarīga no viņu pašu ieinteresētības un vēlmes uzzināt - *„ja tikai meklē”*. Skolotāji stāsta, ka ir nereti jaunieši nemaz necenšas interesēties, kamēr izvēle nekļūst kritiski aktuāla.

„Ir tādi gadījumi, ka tajā stundā, kad ir saruna par to tēmu [turpmākās izglītības turpināšanas iespējām], viņus tas nesaista un pusi palaiž tā - pa vējam. Bet tieši tad,

kad viņam kaut ko vajag, tad informācijas nav un viņš saka – a man nekā nav, jo neviens neko nevar pateikt. Tas ir tāds epizodiskums...”

Šāds situācijas apraksts, no vienas puses sniedz papildus raksturojumu par pamatskolas audzēkņiem kā sarežģītu mērķa grupu, proti, ka izglītības un profesijas jautājumi jauniešiem šajā vecumā nav tie aktuālākie un interesantākie, neskatoties uz to, ka šāda izvēle no viņiem tiek prasīta. No otras puses, iespējams, ka situācija – skolotājs klasē, nav efektīvākais jauniešu ieinteresēšanas veids dažādās profesijās un izglītības iespējās.

6.5 VEIKTIE INFORMATĪVIE PASĀKUMI UN CITA VEIDA PALĪDZĪBA TĀLĀKĀS IZGLĪTĪBAS IZVĒLĒ

Lai informētu bērnus par dažādām profesijām un izglītības iespējām, pētījumā iekļautā vispārizglītojošā mācību iestāde veic arī citus pasākumus:

- *„Es vēl praktizēju to, ka aicinām dažādus interesantu profesiju pārstāvjus. Tas ir pamatskolā.”*
- *Ir izveidots interaktīvs karjeras centrs – „skolēni nāk pie mums [uz karjeras centru]. Mums ir speciāls nodarbību cikls. Tur stāsta par dažādām profesijām. Vismaz ieskatu dod kādā virzienā darboties. Iedod katalogu, kur to profesiju var apgūt, visas iespējas.”*

Tas nozīmē, ka jauniešiem vispārizglītojošajās skolā pastāv iespējas saņemt informāciju par dažādām profesijām. Diemžēl pētījuma ietvaros netika noskaidrots, kādas tieši profesijas skolotāji uzskata par „interesantām”.

6.6 ZINĀŠANAS PAR PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS IEGŪŠANAS IESPĒJĀM LATVIJĀ

Pārrunājot ar vispārizglītojošās skolas skolotājiem, kur un kādas ir iespējas jauniešiem apgūt profesionālo vidējo izglītību, skolotāji atzīst, ka *„vispār mums nav informācijas, nav meklēts... neinteresējamies tik ļoti...”*; *„Mēs skolēnus vairāk virzām uz vidusskolu.”*

Tomēr skolotāji zina nosaukt divas profesionālās vidējās izglītības iestādes savā rajonā, kā arī ir priekšstats, ka samērā labas attiecīgās mācību iestādes ir Ogrē, Rīgā – tehniskā koledža un *„varbūt Amatniecības vidusskola”*.

6.7 PRIEKŠSTATI PAR DAŽĀDU PROFESIJU PRESTIŽU

Profesiju prestižs, pēc skolotāju domām, ir svarīgs orientieris jauniešiem, izvēloties savu turpmākās izglītības ceļu. Galveni profesiju prestiža atribūti ir: „Nauda”; „Publicitāte. Svarīgi, lai es būtu populārs.”; „Bet nauda ir pirmajā vietā.”

Vaicāti par konkrētām profesijām, skolotāji kā jauniešu vidū prestižas min: „būvnieki, būvinženieri”, grāmatveži, ekonomisti, žurnālisti.

6.8 UZSKATI PAR PROFESIONĀLĀS UZ AKADĒMISKĀS IZGLĪTĪBAS PRIEKŠROCĪBĀM UN TRŪKUMIEM

Pārrunājot ar skolotājiem profesionālās un akadēmiskās izglītības priekšrocības, skolotāji atzīst, ka vispārīgā līmenī dod priekšroku akadēmiskai izglītībai.

„Es jau par akadēmisko. Tās tomēr ir tādas nemainīgs vērtības.”

„Tās tomēr paplašina redzesloku. Tās ir noturīgākas.”

Salīdzinoši profesionālajai izglītībai, skolotāju acīs piemīt **būtiski trūkumi**:

- mazākas iespējas veiksmīgai karjerai - „Neskaidra nākotne.”;
- neveicina jauniešu garīgo attīstību - „Cieš cilvēka garīgā izaugsme.”; „Tīri garīgā vide, kādā nonāk, jo tur aiziet lielākoties, tomēr.. tas kontingents tāds.”; „Tur aiziet tie, kas citur netiek.”;
- pastāv sliktu, nevēlamu ietekmju draudi personības attīstībai – „Un arī – ja cilvēks ir gaišs un tiešām gribētu tur mācīties- attur tas, ka tie pārējie apkārt ir tādi, kādi ir...un staigāt pa tādām telpām...tā vide un viss pārējais.” „Tā tas ir ar tādām, gribas kā agrāk teikt – profenēm.”;
- iegūtā izglītība un amata prasmes ir nekvalitatīvas - „Tagad, ja tu kaut ko gribi remontēt, ir grūti atrast labu speciālistu.”; „Man ir viens piemērs, ka beidz šo profesionāli tehnisko skolu – un cilvēks ir tikai palīgstrādnieks, nelaiž pie nekādiem nopietniem darbiem.”

Tai pat laikā, skolotāji piekrīt, ka atsevišķos gadījumos, **profesionālai izglītībai ir priekšrocības**:

- tā ir alternatīva tiem jauniešiem, kam akadēmiskas zināšanas neinteresē vai nepadodas;
„Nu, ja tā akadēmiskā ir kaut kāda, kur ‘izlien’ vienkārši...es nezinu, vai tad tam ir jēga, labāk tad lai viņš ņem kādu profesionālo kārtīgi.”

- iespēja ātrāk apgūt dažādas prasmes, iemaņas un iekļauties darba tirgū un sākt patstāvīgu dzīvi;

„Ātrāk ir amats kabatā.”

„Ātrāk esi patstāvīgs, neesi no vecākiem atkarīgs.”

- atsevišķas profesionālās vidējās izglītības iestādes ir pierādījušas savu kvalitāti.

„Cik cilvēku nav teikuši, ka kādreizējā Rīgas Pedagoģiskā skola ir iedevusi daudz pamatīgākas zināšanas un prasmes nekā pēc tam kaut kādā augstskolā studējot. To nevar salīdzināt – kaut vai tajā pašā pedagoģijas fakultātē.”

„Daudzas jau sūta praksē uz ārzemēm.”

6.9 PRIEKŠSTATI PAR DAŽĀDU PUŠU ATBILDĪBU PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS POPULARITĀTES VEICINĀŠANĀ

6.9.1 VALDĪBAS UN MINISTRIJU ATBILDĪBA

Kopumā skolotāji vislielāko akcentu liek uz aktivitātēm, kas būtu veicamas valsts līmenī – nepieciešamība pēc skaidriem plānošanas dokumentiem un nākotnes attīstības mērķiem dažādu nozaru griezumā.

„Vainīga ir valsts, manuprāt, jo tikai tagad sāk runāt par to valsts attīstības plānu, ko mēs gribam kā valsts sasniegt, kādas nozares mēs attīstīsim un kādi speciālisti būs mums vajadzīgi. To jau vajadzēja darīt 90.to gadu sākumā.”

6.9.2 PROFESIONĀLI VIDĒJO IZGLĪTĪBAS IESTĀŽU ATBILDĪBA

Profesionālo vidējās izglītības iestāžu līmenī, pēc skolotāju domām, būtu nepieciešamas plašākas informatīvās un reklāmas kampaņas prestiža celšanai.

„Varbūt tiešām vairāk reklāmu vajag! Jo es jau ar nekā nezinu, es nevaru pateikt, kura ir prestižāka. Viņi kaut kā nedod šo te reklāmu ārā.”

Būtisks prestiža parametrs būtu arī pierādījumi par sagatavoto speciālistu augsto kvalifikāciju.

„Gatavot kvalitatīvus kadrus.”

„Lai tie, kas pabeidz arī reāli strādā – un tad var pateikt – jā, tie ir tie celtnieki no tās un tās skolas.”

Kā arī skolu materiāli tehniskā līmeņa celšana, kā viens no primārajiem pasākumiem šo izglītības iestāžu tēla uzlabošanai.

„Es biju Dobelē kādā šā līmeņa skolā – nu tur man likās vājprāts...izsistām durvīm un vēl kaut ko...estētiskā vide ir svarīga.”

6.9.3 VISPĀRIZGLĪTOJOŠO SKOLU ATBILDĪBA

Vaicāti par iespējamajiem pasākumiem vispārizglītojošo skolu pamatskolu līmenī, skolotāji atbild ar pretjautājumu – „vai tas ir mūsu pienākums?”

„Informēt jau, protams, var, bet vai prestiža celšana ...tas viņiem pašiem jādara.Un valstij.”

7 PROFESIONĀLO SKOLU DIREKTORU MĒRĶA GRUPA

7.1 VISPĀRĪGI PRIEKŠSTATI PAR IZGLĪTĪBAS KVALITĀTI LATVIJĀ

7.1.1 PAMATIZGLĪTĪBAS KVALITĀTES VĒRTĒJUMS

Rīgas (R) un Aizkraukles (A) profesionālo vidējās izglītības iestāžu vadītājiem (turpmāk tekstā – direktoriem) intervijas sākumā tika lūgts izteikt savus vērtējumus par pamatizglītības kvalitāti Latvijā. Spriežot pēc to 9. klašu absolventu sekmju līmeņa un zināšanām, kas tālāko izglītību nāk apgūt dažādās pētījumā iesaistīto profesionālo vidējās izglītības mācību iestāžu programmās, skolu direktori stāsta, ka nākas saskarties ar problēmām.

„Mēs katru gadu skolā, uz ņemot jaunus audzēkņus, saskaramies jau ar zināmām grūtībām. Arodsistēmā atnāk mācīties tie, kam nav matemātisko zināšanu – nu, absolūti nav! Dabas mācības arī diezgan maz, arī latviešu valodas nav. Nu, tas izglītības līmenis pēc pamatskolas ir nepietiekams. Mūsu skolotājiem iznāk, ka viss jāatkārto.” (A)

„Pazeminās matemātikas zināšanu līmenis. Grūti pateikt, kāpēc. Un 1. kursā mēs strādājam - fizika, matemātika, mēs mācam viņiem mācīties. Viņi nav iemācījušies mācīties un nav tāda atbildības sajūta, ka tas tiešām ir jāzina. Nevaru teikt, ka sliktas programmas pamatizglītībā, bet viņi vienkārši neprot mācīties, nedzird, neiegaumē” (R)

7.1.2 PROFESIONĀLĀS VIDĒJĀS IZGLĪTĪBAS KVALITĀTES VĒRTĒJUMS

Runājot par profesionālās vidējās izglītības kvalitāti, skolu direktori uzsver, ka profesionālajām vidējās izglītības iestādēm nekādas atlaides netiek dotas attiecībā uz vispārējās vidējās izglītības priekšmetiem.

„Mums tos eksāmenu skārto pēc tās pašas ISEC programmas, ko vidusskolās, bet stundu skaits ir stipri mazāks. Pa 200 stundām dažos priekšmetos ir mazāk. Un šeit vēl profesionālie priekšmeti klāt. Tātad – slodze ir diezgan liela. Pie tam viņiem ir tādas patstāvīgās stundas, un viņi nav raduši pamatskolā patstāvīgi strādāt, ja viņiem to te neiemāca...nu iznāk ļoti grūti strādāt...”(A)

„4 gadu laikā mācās ne tikai vidējo izglītību, bet visu specialitāti, profesiju tā, kā pie mums ir daudz grūtāk.” (R)

„Ir iesēdies no padomju laikiem – tu taču neproti mācīties, ej uz profeni. Tagad jau profividējā izglītība ir līmenī. Mēs tāpat kā vidusskolā liekam eksāmenus. Vidusskolā visi 100% neliek matemātiku, mums visi liek matemātiku. Svešvaloda, valsts valoda ir obligātie un tad mūsējie ļoti daudz liek fiziku. Paskatāties, cik daudz liek fiziku vidusskolā. Maz liek. Profesionālā izglītība tagad ļoti daudz palīdz sakarā ar to, ka ļoti daudz trūkst tehniski domājošie cilvēki.” (R)

Direktori atzīst, ka nereti jauniešiem šāds mācību režīms ir par grūtu un nākas audzēkņus no skolas atskaitīt („bieži vien 1. kursā atbirst, jo nav apjēdzis to, ka ir jāmacās”). Taču par to audzēkņu izglītības kvalitāti un amata prasmi, kas mācību iestādi pabeidz, direktori ir diezgan droši.

„Nu tie, kas beidz – māc. Un, ja kaut ko ir iemācījies, tad jau ir interese strādāt. Ir kas labā līmenī, ir kas vidējā līmenī. Mums jau zemāk par 5 ballēm nemaz diplomu nedod – tā tad tas līmenis ir jāsasniedz.” (A)

„Nemaz nav slikta. Es rēķinu tāpēc, ka ļoti daudz no mūsējiem aiziet uz augstskolu ar visu to, ka stundu skaits matemātikā, svešvalodā, latviešu valodā ir krietni mazāks nekā vidējā izglītībā. Bet arī centralizētos valsts eksāmenus mūsējie kārtoti labi. Viņi daudzi aiziet uz augstskolām, tas ir viens un otrs, ka viņiem ir prasme strādāt, viņi ir ieguvuši iemaņas, jo lielās prakses arī ir. Tur, kur viņi aiziet 3. kursā praksē, viņi arī aiziet 4. kursā un pēc tam paliek. Profesionālā izglītībā viņiem paplašinās apvārnis, es domāju.” (R)

„Es uzskatu, ka ir laba, jo darba devēji nav bijuši, ka sūdzējušies, ka viņi neprot strādāt.” (R)

7.2 PRIEKŠSTATI PAR PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS IZVĒLES KRITĒRIJIEM PAMATSKOLU UN VIDUSSKOLU BEIDZĒJU VIDŪ

Runājot par to, kas ir tie jaunieši, kas atnāk mācīties uz profesionālās vidējās izglītības iestādēm, skolu direktori stāsta, ka ir novērojuši dažādus iemeslus un motivācijas:

- Sekojot dažādiem ieteikumiem – „Jauniešiem reti, kuram ir skaidrs 15 gadu vecumā, ko viņš ļoti grib. Draugi, paziņas, radi, internetā, TV reklāmas, izstāde skola, informāciju dienas. Varbūt dzirdējis no radiem, draugiem, paziņas te macās”

- Sliktas sekmes, kuru dēļ neņem vidusskolā „Jā, ...nu tie, kas nāk uz šejieni – viņus arī orientē uz šejieni.”; „Protams – ar vājākām zināšanām.”
- Skolēna interese un motivācija – „tas, ka es izmācīšos, es varēšu nopelnīt, es veidošu savu dzīvi – tāda ir retajam.”; „Ir tādi, kam interesē, protams. Bet tas ir diezgan reti. Ja vecāku darbs saistās ar ko līdzīgu, tad it kā pārņemot to stafeti, tā interese jau vairāk ir.”
- Cerība, ka profesiju apgūt būs vieglāk, nekā mācīties vidusskolā – „Domā, ka te ir vieglāk mācīties. Vai nu tās prasības nav, vai citāda pieeja.”
- Profesijas pievilcības un popularitātes dēļ – „Datorus un autiņus grib visi. Bet viņš nespēj saprast, ka visās profesijās tie datori ir vajadzīgi.”
- Vēlme ātrāk justies pieaugušam, dzīvot prom no mājām, nopelnīt – „Stipendija, arī transporta kompensācija, dienesta viesnīcas. Tā jau viņu pirmā nopelnītā nauda.”; „Bieži vien laku bērniem rajonā negribas palikt, brauc uz Rīgu, uz tām skolām, kur ir dienesta viesnīcas.”

Kā blakus faktoru direktori min arī to, ka šajās skolās ir vairāk bērnu no ģimenēm ar sliktākiem materiālajiem apstākļiem, kam ir svarīgi ātrāk apgūt profesiju, kas rēķinās, ka varētu nevarēt samaksāt par mācībām augstskolā pēc vidusskolas beigšanas un, kam ir svarīgi saņemt stipendiju.

7.3 GALVENĀS IETEKMES GRUPAS

Pārrunājot to, kā jaunieši izvēlas konkrēto profesionālo vidējās izglītības mācību iestādi, direktori norāda, ka nozīmīga ietekmes grupa ir vecāki – „tā motivācija, nu tiešām no vecākiem pamatā. Mums jau te mācās paaudzēm.”, kā arī draugi un vienaudži.

„Visvairāk liekas, ka ietekmē vienaudži. Vecāki var teikt vienu, otru, trešo-tas it kā nav...bet vienaudži. Mēs to pielietojam profesionālajā orientācijā – aizsūtām mūs pašu jauniešus uz skolām ar mūsu programmām – tad ir vislabākie rezultāti.”(A)

„Ļoti ietekmē, pirmkārt, ģimenē kā domā un otrs jau draugi, kādi, ko viņi ir teikuši, varbūt jau mācās kādā labā skolā.”(R)

„Ja ģimenē strādā tēvs kādā metālapstrādes uzņēmumā un puika gājis līdzī un redzējis, kā tas notiek, tēvam pieder autoserviss, puika loģiski nāks uz automehāniķiem. Tad jau ir savādāka domāšana.” (R)

7.4 INFORMĀCIJAS PIEEJAMĪBAS VĒRTĒJUMS

Kopumā direktori vērtē, ka informācija par profesionālās vidējās izglītības iegūšanas iespējām ir pieejama. Kā piemēri tiek minēti ikgadējā izstāde „Skola”, dažādi informatīvie materiāli („Nu es domāju skola, izstāde – daudz tur iet. Un arī mēs bukletus izsūtām visām skolām caur izglītības nodaļu.”), informācija internetā („Nu internets tagad jau ir – tur viņi atrod, mājas lapu skatās”), atvērto durvju dienas.

7.4.1 VEIKTIE INFORMATĪVIE UN REKLĀMAS PASĀKUMI JAUNU AUDZĒKŅU PIESAISTĪŠANAI

Izglītības iestādes arī pašas izmanto dažādus informācijas kanālus, lai informāciju par iespējām mācīties nonāktu līdz 9. klašu beidzējiem:

- Par efektīgāko informācijas kanālu Aizkraukles profesionālās vidējās mācību iestādes direktors uzskata tiešu komunikāciju vienaudžu starpā – „Aizsūtām mūs pašu jauniešus uz skolām ar mūsu programmām – tad ir vislabākie rezultāti. Tas visvairāk ietekmē - no skolnieku vidus. Tas ir 100 %.”

- Reklamē skolu TV, internetā.

„Mēs arī paši esam pasūtījuši 2-3 minūšu reklāmu, kur redz, ka jaunieši strādā uz jauniem agregātiem, darbagaldiem. Un tas piesaista, tikai dārgi maksā.”

„Kad nāk pieteiktie, noskaidrojām, ka bērni bieži vien ir skatījušies TV un tehnikuma mājas lapu. Ir bijis tā, ka dokumentu pieņemšanas laikā mēs ieliekam draugos informāciju. Arī tas ļoti ietekmē.”

„Protams, tas maksā naudu, bet raidījumā „Skatlogs” TV7 mēs ļoti bieži esam” (R)

„Nu mēs cenšamies ar sporta darbu, kuru akcentējam. Konkursos piedalāmies, kurus rāda televīzijā.” (A)

- Iesaista skolas absolventus.

„Kad mums skolā ir atvērtās durvju dienas, tad mēs saucam savus absolventus, lai viņi pastāsta, kā viņiem iet.”

- Rīko atvērto durvju dienas.

„Uz informācijas dienām nāk daudz, mums jau viņās sākas ziemā.”

- Rīko informatīvus pasākumus vecākiem.

„Arī ar vecākiem mēs cenšamies organizēt dažādas speciālas tikšanās. Katalogos tagad mēs neliksim, jo tos nelasa, bet internets un mājas lapa-to apmeklē diezgan daudzi.”

- Nodrošina jauniešiem prakses vietas ārzemēs.

„Pats galvenais, kāpēc bērni ir sadzirdējuši - jau no 97. gada mēs ar bērniem braucam uz ārzemēm praksē. Kad sākās Leonardo da Vinči projekts, no 98. gada katru gadu profesiju audzēkņi brauc praksē uz 3 nedēļām. Bijuši Somijā, Zviedrijā un Vācijā Turcijā bija kokapstrādes puīši. Itālijā, Sicīlijā. Mēs ļoti aktīvi projektos piedalāmies. Tā, ka jaunieši zina.” (R)

Pētījuma ietvaros tika realizēta arī profesionālo vidējās izglītības iestāžu apzināšana, ar mērķi noskaidrot, kas ir tās aktivitātes, ko skolas jaunu audzēkņu piesaistīšanai. Kā redzams tabulā, lielākā daļa realizē informējošus pasākumus par skolu un piedāvātajām mācību programmām.

Retāk tiek izmantotas apmaksātas reklāmas, ko visumā profesionālās vidējās izglītības iestāžu pārstāvji atzīst par efektīvu, bet dārgu piesaistīšanas veidu.

Vēl retāk tiek izmantoti dažādi tiešā mārketinga veidi – iepazīšanās izbraucieni uz pamatskolām un vidusskolām, vai skolēnu ekskursijas uz profesionālās vidējās izglītības iestādēm.

Profesionālās izglītības skolu veiktie pasākumi audzēkņu piesaistīšanai*

Realizētie pasākumi

Izvieta informāciju internetā

Rīko izbraucienus uz skolām

Atvērto durvju dienas

Reklāmas televīzijā, laikrakstos un internetā

Pedalās izstādē „Skola”

Izdod reklāmas bukletus

Publicē rakstus vietējā laikrakstā

Rīko konkursus skolā

Pedalās amatnieku svētkos

Pedalās dažādos konkursos, skatēs u.tml., kur audzēkņi rāda savas prasmes

Izsūta informāciju pa e-pastu

Esošajiem izdala informatīvas lapas par skolu, kuras izplatīt tālāk paziņām, draugiem

Skolotāji ar audzēkņiem brauc uz absolvētajām pamatskolām

Pedalās ES projektos, kas dod iespēju publicitātei

Sadarbojas ar Profesionālās karjeras izvēles centru

Izsūta informatīvus bukletus uz skolām

Pedalīšanās profesionālās orientācijas pasākumos skolās

*Treknrakstā minēti trīs visbiežāk nosauktie audzēkņu piesaistīšanas veidi.

7.4.2 SADARBĪBA AR PAMATSKOLĀM UN VIDUSSKOLĀM

Runājot par sadarbību ar vispārizglītojošām skolām, direktori atzīmē, ka agrāk tā bijusi plašāka.

„Aizbraucam, bet pēdējā laikā retāk, bet agrāk mēs braucām biežāk. Mēs sūtam savas reklāmlapiņas. Ar priekšnesumiem braucam. Nu visefektīvāk ir, ka skolnieki paši ir orientēti.” (A)

„Agrāk mēs braucām pa skolām, informāciju sniedzām, mums bija brigādes, kas devās uz vienu, uz otru. Šobrīd tas nav iespējams, jo vidusskolas arī vēlas saglabāt audzēkņus. Bērnu skaits samazinās. Negrib laist, bet mēs beidzamā laikā sen neesam tādā veidā piedalījušies. Gadus 10, 15 atpakaļ mums atļauju ņēma pretī, bet tagad pasaka nē, viņi nav ieinteresēti, jo viņiem arī ir jāsavāc sava klasīte.”(R)

7.5 PRIEKŠSTATI PAR DAŽĀDU PROFESIJU PRESTIŽU

Par svarīgu prestiža orientieri jauniešiem arī profesionālo vidējo izglītības iestāžu direktori uzskata atalgojuma līmeni, to, cik profesija ir pieprasīta un kāds ir darba saturs.

„Piemēram, – apdares darbi – diezgan labi var nopelnīt. Nu vēl var labi nopelnīt celtniecībā, auto mehānikā – tur viņi nāk.”

„Nu tas prestižs, tas prestižs viņiem liekas tā ideālistiski sākumā – es tur kā sekretārs sēdēšu, nadziņus palakošu...bet nesaprot, ka tas ir milzīgs darbs – faktiski – administrācijas darba izkārtošana, atbildes uz jautājumiem, cilvēku pieņemšana...to sākumā vēl īsti nesaprot.”

„Kaut kā – gribas pie lielākas naudas tikt pa vieglāku ceļu, tādas tendences it kā būtu...”

Direktori arī uzsver, ka svarīga loma prestiža veidošanā ir skaidrojošajam darbam. Mācību iestādēs tie ir profesiju pasniedzēji, kas jauniešiem var atklāt dažādās prasmju pielietojuma iespējas, tādējādi arī paverot plašākas iespējas nopelnīt.

„Arodskolotājam jābūt ir ļoti, ļoti zinošam savā profesijā, lai parādītu tās iespējas, ka var iet uz tām profesijām, jo redz, ka tur var naudu nopelnīt.”

„Piemēram, mums bija tāda profesija – namu apsaimniekotājs – vecākiem tā ļoti patika, skolniekiem ne visai. Bet tie, kas sāka pie mums mācīties – viņiem iepatikās. Tā kā

tomēr ir jārūnā un jāstāsta – un ar vārdiem vien nepietiek – ir jābūt ļoti labiem pedagogiem, kas viņus saprastu un palīdzētu, būtu kopā arī ikdienā.” (A)

7.6 UZSKATI PAR PROFESIONĀLĀS UN VISPĀRĒJĀS VIDĒJĀS IZGLĪTĪBAS PRIEKŠROCĪBĀM UN TRŪKUMIEM

Vaicāti par profesionālās vidējās izglītības priekšrocībām, direktori uzsver sekojošus aspektus:

- Atbalstoša un saprotoša skolas vide – tas ir mērķis uz ko profesionālās izglītības iestādes orientējas.

„Ir jābūt ļoti labiem pedagogiem, kas viņus saprastu un palīdzētu, būtu kopā arī ikdienā. Jo cik var saprast, šo bērnu mājas dzīve ir arī ļoti grūta. Daudzreiz zvana mamma un saka – nav ceļa naudiņas. Tagad tas drusciņ tā kā mazāk, bet iepriekšējos gados ļoti daudz bija.”(A)

- Iespēja ātrāk „nostāties uz kājām” gan materiālā, gan personības brieduma ziņā.

„Arodskolās skolēns var ātrāk nostāties uz savām kājām, arī vecākiem palīdzēt, ja iemācās kokapstrādi – tad viņš var kaut ko mājā palīdzēt, var arī kaut ko nopelnīt.”(A)

„Viņi šeit ātrāk iegūst patstāvību. Iegūst citu domāšanu.” (R)

„Viņi ātrāk kļūst patstāvīgi, līdz ar to viņiem ātrāk rodas izpratne par reālām lietām. Sāk izprast ātrāk par to, ka kā tu mācies, tā tu saņem.” (R)

- Iespēju turpināt izglītību augstskolā

„Nav izslēgts, ka viņš var turpināt mācības arī augstskolā. Mums kādreiz pāri 60% gāja uz augstskolu.”(A)

„Viņš var strādāt, jo viņam ir profesija, vai var iet mācīties tālāk. Pēc vidusskolas viņam ir jādomā, ko īsti grib. Un tad viņam ir 18, 19 gadi un tad netiek tur, kur ir izvēlēties un tad paliek uz ielas. Te, ja tu netiec izvēlēties augstskolā, tad vari iet pa profesiju strādāt.”(R)

- Iespēja vēl mācību laikā atrast labu darbu.

„Mūsējie visi strādā. No Rīgas zvaniņa, bija atbraukuši, aģitēja, bet visiem jau darbi bija. Bezdarbnieku mums nav. No Rīgas bija vairāki uzņēmumi – no policijas...darbinieki ir

visur vajadzīgi un viņiem piedāvāja labas algas un vis kaut ko, bet viņi izvēlas to, kas tuvāk mājām.”(A)

„Bija laiks, kad mums bija grūti bērnus ierunāt praksē, šobrīd mums zvana un prasa vai nav. Pašlaik ir labi.” (R)

„Ir iespējas ātrāk iziet darba dzīvē, sakarā ar praksēm ārpusē, ļoti daudz palīdz un atkarībā no profesijas prestiža viņa ātrāk ir izpratne ko viņš darīs tālāk.” (R)

- iespēja saņemt stipendiju, ‘cīnieties’ par labākām atzīmēm un līdz ar to lielāku stipendiju.

„Tas, ka viņiem ir materiālais stimul. Pašreiz pieņēma, ka stipendija ir 50 Ls un minimālā ir 7, tad izdomā vai tu mācīsies pa 7 vai pa 50 Ls.”

7.7 PRIEKŠSTATI PAR DAŽĀDU IESAISTĪTO PUŠU ATBILDĪBU PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS POPULARITĀTES VEICINĀŠANĀ.

7.7.1 VALDĪBAS UN MINISTRIJU ATBILDĪBA

Pārrunājot dažādu iesaistīto pušu iespējas veikt pasākumus profesionālās vidējās izglītības prestiža celšanai, direktori min: 1) plašāku atbalstu dažādu profesiju reklamēšanai, kā arī pašu skolu reklāmas vajadzībām - *„Es domāju, ka ministrijai vajadzētu pa nozarēm – kokapstrādi, metālapstrādi... tādā veidā to reklāmu dot”*; *„Vairāk palīdzēt skolām publicēt, kas jauns, kas interesants” (R)*; 2) atbalstu skolu infrastruktūras sakārtošanai un uzlabošanai – *„Mēs nevaram nodrošināt...nu kaut vai ar siltumu...pacēla samaksu, es sūtīju ministrijai vēstuli, atbilde bija – nav un nebūs!”*; *„Labi būtu, ja vairāk būtu nauda, materiāli tehniskās bāzes uzlabošanai.” (R)*

Izskan arī ideja, ka profesionālajai vidējai izglītībai atvēlētos līdzekļus varētu investēt dažādu izglītības iestāžu attīstībā *„piemēram, mūs Zemgales reģionā varētu būt tādas skola nu divas, trīs- kur tiešām ir tas modernākais. Pārējās būtu kā tādas satelītskolas. Dienesta viesnīcas ir, skolēni atbrauc un uz paša modernākā aparāta veic savus darbus...vajag tādas bāzes skolas, kur veic pamatdarbus un satelītskolas, kur veic visus sarežģītākos darbus.”*

7.7.2 PROFESIONĀLI VIDĒJO IZGLĪTĪBAS IESTĀŽU ATBILDĪBA

Direktori piekrīt, ka „pārsvarā jau skola ir pati atbildīga par prestižu, ka labā slava izskan”. Tas, ko vēl varētu darīt, pēc direktoru domām, ir palielināt pasākumu spektru jaunu audzēkņu ieinteresēšanā un piesaistīšanā.

„Es domāju, ka vajadzētu, to mēs arī darām, bet samērā maz- pastrādāt uz darba galdiem, mums atbrauktu, mēs parādītu, demonstrētu uz vietas. Mēs to darām, bet par maz. vairāk vajadzētu tos demonstrējumus un ar kādām mazāk bīstamām mašīnām arī pašiem ļaut pamēģināt. Ārzemju skolās tā ir”

Tāpat par svarīgu tiek uzskatīta dažāda veida sadarbības veidošana ar nozaru uzņēmumiem kas ļauj celt gan pasniedzēju, gan audzēkņu kvalifikāciju, gan vairo profesiju prestižu sabiedrībā.

„Nu mēs cenšamies piedalīties, cik iespējams visos konkursos. Mums ir sadarbība ar „KnauF”. Ir izveidota „KnauF” akadēmija, caur internetu pieejama, mēs tur piedalāmies, skolēni sūta jautājumus un atbildes...un, ja tur visu pareizi atbild, tad iedod arī sertifikātu. Pie viņiem skatāmies jaunāko tehniku...mūsējie aizbrauc, demonstrē, skolotājus apmāca internetā.”

„Daudz dod arī labas darba devēju atsauksmes.”

8 SECINĀJUMI UN IETEIKUMI

8.1 9. KLAŠU SKOLĒNU MĒRĶA GRUPA

9. klašu skolēnu mērķa grupā nav vērojama negatīva attieksme pret profesionālo vidējo izglītību. Tomēr pastāv vairākas barjeras, kas ietekmē lēmuma pieņemšanu par labu profesionālajai izglītībai pēc pamatskolas beigšanas:

- sajūta, ka tas ir pārāk nopietns lēmums;
- zināšanu trūkums par dažādām profesijām un iespējām tās apgūt;
- 9. klases beigšanas eksāmenu rezultātus mēdz uztvert kā izšķirošo brīdi (un labi rezultāti „situāciju atrisina” par labu mācībām vidusskolā).

Veicinošie faktori izvēlēties profesionālo vidējo izglītību šajā mērķa grupā ir:

- tas, ja jauniešiem ir skaidras intereses, kurus iespējams „pārvērst” profesijā;
- radnieku un paziņu ieteikumi, kam pašiem ir vidējās profesionālās izglītības pieredze;
- draugiem un klases biedri, kas plāno apgūt profesiju un iedvesmo citus;
- jaunieša vēlme izrauties no ierastās vides;
- vēlme ātrāk kļūt patstāvīgam un neatkarīgam.

Ieteikumi komunikācijai

1) Likst uzsvaru uz iedrošinošas un interesi raisošas informācijas sniegšanu jebkāda veida profesionālās vidējās izglītības veicināšanas aktivitātēs.

2) Izveidot interneta portālu, kurā vienuviet būtu:

- vispārīga informācija par profesionālās vidējās izglītības priekšrocībām;
- informācija par visām profesijām, kuras iespējams apgūt Latvijas profesionālās vidējās izglītības iestādēs, ar detalizētiem profesiju aprakstiem (par darba raksturu, nodarbinātības un karjeras iespējām, atalgojumu);
- informācija par visām profesionālās vidējās izglītības iestādēm Latvijā, kur būtu iekļauta detalizēta informācija par skolas mācību vidi, ārpusklašu nodarbību iespējām un audzēkņu sadzīves nodrošinājumu;
- sludinājumi par vasaras darbu iespējām dažādu profesiju iepazīšanai;
- diskusiju vieta ar profesionālo izglītību saistītu jautājumu uzdošanai un apspriešanai;

- to cilvēku pieredzes un „veiksmes stāsti”, kas ieguvuši profesionālo vidējo izglītību un tādējādi likuši pamatus tālākai karjerai.
- 3) Veicināt tiešas komunikāciju iespējas 9. klašu skolēniem ar profesionālo vidējās izglītības iestāžu audzēkņiem, pasniedzējiem un absolventiem, kā arī iespējas klātienē iepazīt šo iestāžu mācību vidi un atmosfēru.
- 4) Veicināt tiešas komunikāciju iespējas jauniešiem ar dažādu profesiju pārstāvjiem darba atmosfērā, piemēram, kā vasaras prakses pēc 8. klases.
- 5) 9. klases beigšanu komunicēt kā iespēju nevis atbildīgas izvēles - „uz mūžu”, laiku izglītības ceļā.

8.2 12. KLAŠU SKOLĒNU MĒRĶA GRUPA

12. klašu skolēnu mērķa grupā vērojama drīzāk negatīva attieksme pret profesionālo vidējo izglītību, un vidusskolēni to neuzlūko kā vienu no alternatīvām savas izglītības turpināšanai.

Ieteikumi komunikācijai

- 1) Strādāt pie pozitīva vidējās profesionālās izglītības tēla veidošanas (ņemot vērā, ka augstāko profesionālo izglītību šī mērķa grupa jau šobrīd novērtē labāk kā akadēmisko izglītību), komunicējot to kā vēlamu priekšnoteikumu austākās profesionālās izglītības iegūšanai.
- 2) Komunicēt profesionālo vidējo izglītību kā kvalitātes ziņā līdzvērtīgu, vai pat labāku par vispārējo vidējo izglītību, uzsverot dažādas profesionālās vidējās izglītības un mācību procesa priekšrocības.

8.3 VECĀKU MĒRĶA GRUPA

Vecāku auditorijā attieksme pret profesionālo izglītību var raksturot kā neitrālu, vai drīzāk pozitīvu. To parāda gan diskusija ar profesionālo vidējās izglītības iestāžu audzēkņu vecākiem, gan vispārizglītojošo skolēnu un skolotāju diskusijas. Iespējamās barjeras, kas vecākus attur atbalstīt bērnu izglītības turpināšanu profesionālās vidējās izglītības iestādēs ir:

- zināšanu trūkums par profesionālās izglītības iegūšanas iespējām, mācību iestādēm, kas to piedāvā;
- skolu attālums no dzīves vietas - bailes bērnus laist vienus pašus prom no mājām mācīties;
- priekšstati par nelabvēlīgu sociālo vidi šajās iestādēs.

Veicinošie faktori izvēlēties profesionālo vidējo izglītību šajā mērķa grupā ir:

- rēķināšanās ar bērnu spējām un interesēm;
- personīga pieredze, mācoties profesionālajā vidējās izglītības iestādē;
- veicināt bērnu patstāvību;
- vēlme ielikt drošus pamatus bērna nākotnei.

Ieteikumi komunikācijai

- 1) Ziņu un analītiska rakstura informācija par profesionālās izglītības iespējām laikrakstos un televīzijā.
- 2) Profesionālo vidējo izglītības iestāžu komunikācijā uzsvērt informāciju par skolas vidi, nodrošināto servisu audzēkņu ērtībām, drošībai un brīvā laika pavadīšanas iespējām.
- 3) Komunicēt profesionālo vidējo izglītību kā kvalitātes ziņā līdzvērtīgu, vai pat labāku par vispārējo vidējo izglītību, uzsverot dažādas profesionālās vidējās izglītības un mācību procesa priekšrocības.

8.4 VISPĀRIZGLĪTOJOŠO SKOLU SKOLOTĀJU MĒRĶA GRUPA

Vispārīzglītojošo skolu skolotāju auditorijā vērojama salīdzinoši visnoraidošākā attieksme pret profesionālās vidējās izglītību. Tās izvēli skolotāji akceptē tikai gadījumos, ja skolēniem ir vājas sekmes un jebkādas intereses trūkums mācīties. Galvenās barjeras šajā mērķa grupā ir:

- zināšanu trūkums par profesionālās izglītības iegūšanas iespējām, mācību iestādēm, kas to piedāvā;
- stereotipiski aizspriedumi par profesionālo izglītību kā mazāk kvalitatīvu;

Ieteikumi komunikācijai

- 1) Informatīvie materiāli, katalogi skolotājiem par profesionālās izglītības iespējām Latvijā, kā arī analītiska rakstura informācija par profesionālās izglītības iespējām un rādītājiem specializētajos informācijas avotos pedagogiem.
- 2) Sadarbības veidošana ar profesionālās izglītības iestādēm skolēnu audzināšanas darba ietvaros.
- 3) Strādāt pie pozitīva vidējās profesionālās izglītības tēla veidošanas, komunicējot to kā kvalitātes ziņā līdzvērtīgu vispārējai vidējai izglītībai.

8.5 PROFESIONĀLĀS VIDĒJĀS IZGLĪTĪBAS IESTĀDES

Profesionālās vidējās izglītības iestāžu vidū tiek veikti daudz un dažādi pasākumu audzēkņu piesaistīšanai. Tomēr, vērojams, ka dažādās mērķa grupās zināšanas par profesiju apguves iespējām ir vājas.

Ieteikumi komunikācijai

- 1) Veicināt tiešas komunikāciju iespējas ar potenciālo audzēkņu mērķa grupām;
- 2) Sniegt vienkāršu, bet izsmeljošu un interesantu informāciju par piedāvātajām profesijām un tālākām karjeras iespējām tajās;
- 3) Informēt par piedāvātajiem servisiem audzēkņu ērtībām un interesēm.
- 4) Veidot profesionālās vidējās izglītības iestādes audzēkņa, kā mūsdienīga, tālredzīga un ‘pieauguša’ jaunieša, tēlu.
- 5) Veicināt profesionālo vidējās izglītības iestāžu atpazīstamību un skolas zīmolu veidošanu.

1. pielikums

Respondentu apraksts

Profesionālās izglītības iestādes 1. kursa audzēkņi, Rīga

Vārds	Vecums	Dzīvesvieta	Izvēlētā specialitāte
Signe	15	Jūrmala	Grāmtvedība
Anete	15	Babīte	Ķīmijas tehnologs
Santa	16	Salaspils	Grāmatvedība
Madara	16	Rīga	Ķīmijas tehnologs
Artis	16	Rīga	Grāmatvedība
Sabīna	17	Rīga	Grāmatvedība
Rudīte	17	Rīga	Ķīmijas tehnologs
Jekaterina	16	Vangaži	Ķīmijas tehnologs
Marija	17	Rēzeknes raj.	Biroja vadība
Jānis	17	Rīga	Automehānika

Profesionālās izglītības iestādes 1. kursa audzēkņi, Smiltene

Vārds	Vecums	Dzīvesvieta	Izvēlētā specialitāte
Roberts	16	Sigulda	Ēdināšanas serviss
Vladimirs	16	Alūksne	Ēdināšanas serviss
Līga	16	Gulbenes raj.	Viesnīcu serviss
Artūrs	16	Valmiera	Veterinārmedicīna
Dzintra	17	Jaunpiebalga	Ēdināšanas serviss
Madara	16	Jaunpiebalga	Ēdināšanas serviss
Līga	16	Rīgas raj.	Viesnīcu serviss

Vispārizglītojošās skolas skolotāji, Aizkraukles raj.

Vārds	Vecums	Specialitāte
Līga	33	Sociālās zinātnes
Gunita	37	Latviešu valoda un literatūra
Lolīta	44	Latviešu valoda un literatūra
Arta	35	Veselības mācība
Vija	-	Ģeogrāfija
Silvija	-	Mācību darbs

Profesionālo izglītības iestāžu audzēkņu vecāki, Smiltene

Vārds	Vecums	Nodarbošanās
Laila	37	Strādā galdniecības firmā
Gunārs	50	Skolotājs
Vija	38	Apkopēja
Ilze	43	Bankas darbiniece
Rina	35	Virtuves strādniece

12.klašu audzēkņi, Aizkraukles raj.

Vārds	Vecums	Dzīvesvieta
Andris	18	Aizkraukles pag
Ginta	18	Seces pag.
Zane	18	Aizkraukle
Elīna	18	Aizkraukle
Agnese	18	Aizkraukle
Kristīne	18	Aizkraukle
Matīss	18	Aizkraukle
Dainis	18	Koknese pag.
Ieva	17	Aizkraukle
Andis	18	Aizkraukles pag

9. klašu audzēkņi, Rīga

Vārds	Vecums	Dzīvesvieta
Krišjānis	15	Rīga
Ieva	15	Rīga
Anna	14	Rīga
Roberts	16	Rīga
Līva	14	Rīga
Marta	15	Rīga
Toms	14	Rīga

2. pielikums

Apsekojumā pārstāvētās profesionālās vidējās izglītības iestādes

Apguldes arodvidusskola,	RTU Liepājas filiāles profesionālā
Barkavas arodvidusskola,	vidusskola,
Cēsu 4. arodvidusskola,	Liepājas Jūrniecības koledža,
Dagdas arodvidusskola,	Liepājas Medicīnas koledža,
Daugavpils 1. arodvidusskola,	Limbažu 18. arodvidusskola,
Daugavpils Mežciema arodskola,	Malnavas koledža,
Daugavpils Tirdzniecības skola,	Ogres Meža tehnikums,
Daugavpils 1. arodvidusskola	Ozolu arodvidusskola,
Jaunaglonas arodvidusskola,	Preiļu arodvidusskola,
Jēkabpils Agrobiznesa koledža,	Rankas arodvidusskola,
Latvijas Jūras akadēmijas Jūrskola,	Rēzeknes 14. arodvidusskola,
Kazdangas Profesionālā vidusskola,	Rēzeknes Profesionālā vidusskola,
Liepājas 31. arodvidusskola,	Rīgas Amatniecības vidusskola,
Liepājas 48. arodvidusskola,	Rīgas Tirdzniecības tehnikums,

3. Pielikums

Fokusa grupu diskusiju un interviju vadlīnijas Profesionālās izglītības prestižs Latvijā

Skolēnu fokusa grupas diskusija

A. Profesionālo vidējo izglītības iestāžu audzēkņi

INFORMĀCIJA PAR PĒTĪJUMU:

Šobrīd SIA „Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija” pēc LR Izglītības un zinātnes ministrijas pasūtījuma realizē pētījumu, kura mērķis ir analizēt profesionālās izglītības prestiža jautājumus, tai skaitā, novērtēt dažādu mērķa grupu – skolēnu, skolotāju, vecāku – attieksmi pret Latvijā iegūstamo profesionālo izglītību.

IEVADS

Pastāstiet, lūdzu, par sevi: kā Jūs sauc? Cik Jums gadu? Kādu profesiju apgūstat?

VISPĀRĪGI VĒRTĒJUMI

Kā Jūs kopumā vērtējat to izglītību, kādu Jums sniedz Jūsu skola? Vai tā Jums šķiet kvalitatīva/ laba? Ja nē – kādēļ?

Kas Jums skolā patīk/ nepatīk?

Kā Jūs novērtētu skolas tehniskās iespējas? Vai Jums ir pieejams viss nepieciešamais profesijas apguvei?

Vai Jums ir pieejamas iespējas iziet praksi savā specialitātē kādos uzņēmumos/ iestādēs?

Kādus uzlabojumus vēlētos, lai skola veic?

PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS VĒRTĒJUMS

Pastāstiet, lūdzu, katrs, kā Jūs izvēlējāties tieši šo skolu un tieši konkrēto profesiju? Kas bija galvenie iemesli, kādēļ Jūs izvēlējāties mācīties turpināt arodskolā, nevis vidusskolā vai augstskolā?

Cik liela ietekme uz Jūsu lēmumu bija (1) skolotājiem, (2) vecākiem, (3) draugiem, paziņām, (4) masu medijiem?

Kad Jūs izvēlējāties savu profesiju, vai Jums bija pietiekami daudz informācijas? Kur Jūs guvāt informāciju? Kāda veida informācija tā bija?

Vai skola Jums piedāvāja kādu informāciju par profesijām? Vai no skolas bijāt devušies kādās iepazīstināšanas ekskursijās uz uzņēmumiem? Un uz arodskolām? Vai skolotāji vispār tika stāstījuši par iespējām izvēlēties vidusskolas/ augstskolas vai profesionālo izglītību? Ko tieši stāstīja?

Ja informācijas ir bijis par maz: kāda veida informācija Jums bija nepieciešama, bet kuru Jūs nevarējāt atrast? Kurs Jūs meklējāt šo informāciju?

Kā Jūs uzskatāt – kāda informācija skolēniem būtu jāsniedz attiecībā uz profesiju izvēli? Kas būtu būtiskākā informācija, kas skolēniem pamatskolā un vidusskolā būtu jāuzzina?

Kuras arodskolas Jūs personīgi uzskatāt par vislabākajām Latvijā? Kādēļ tieši šīs?

Kuras profesijas Jūs uzskatāt par visprestižākajām? Kādēļ tieši šīs?

Vai pirms arodskolas izvēles Jūs savu izvēli apspriedāt ar saviem vecākiem? Kādi bija Jūsu vecāku ieteikumi/ viedokļi par Jūsu izvēli?

Kopumā – kāds ir Jūsu personīgais viedoklis – vai bērniem pēc 9./12. klases izdevīgāk būtu iegūt profesionālo vai akadēmisko izglītību – apgūt profesiju vai iegūt zinātnisko grādu? Kādēļ?

Kas ir profesionālās vai arodizglītības galvenās priekšrocības, salīdzinot ar akadēmisko izglītību? Un – vai Jūs saskatāt arī kādus trūkumus?

Pastāstiet mazliet, kādi ir Jūsu nākotnes nodomi – ko Jūs plānojat darīt pēc arodskolas beigšanas?

Paldies Jums par atsaucību!

Profesionālās izglītības prestižs Latvijā

Skolēnu fokusa grupas diskusija

B. Pamat- un vidusskolas skolēni

INFORMĀCIJA PAR PĒTĪJUMU:

Šobrīd SIA „Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija” pēc LR Izglītības un zinātnes ministrijas pasūtījuma realizē pētījumu, kura mērķis ir analizēt profesionālās izglītības prestiža jautājumus, tai skaitā, novērtēt dažādu mērķa grupu – skolēnu, skolotāju, vecāku – attieksmi pret Latvijā iegūstamo profesionālo izglītību.

IEVADS

Pastāstiet, lūdzu, par sevi: kā Jūs sauc? Cik Jums gadu? Kurā klasē mācāties?

VISPĀRĪGI VĒRTĒJUMI

Kā Jūs kopumā vērtējat to izglītību, kādu Jums sniedz Jūsu skola? Vai tā Jums šķiet kvalitatīva/ laba? Ja nē – kādēļ?

Kas Jums skolā patīk/ nepatīk?

Kā Jūs novērtētu skolas tehniskās iespējas? Vai Jums ir pieejams viss nepieciešamais mācību procesam?

Kādus uzlabojumus vēlētos, lai skola veic?

PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS VĒRTĒJUMS

Pastāstiet, lūdzu, kādi ir Jūsu nākotnes nodomi? Ko Jūs plānojat darīt pēc 9./12. klases beigšanas?

Kas ir galvenie iemesli, kādēļ Jūs vēlaties mācīties turpināt arodskolā, nevis vidusskolā vai augstskolā?

Cik liela ietekme uz Jūsu lēmumu ir (1) skolotājiem, (2) vecākiem, (3) draugiem, paziņām, (4) masu medijiem?

Vai Jums ir pietiekami daudz informācijas par profesijas izvēli? Kur Jūs iegūstat informāciju? Kāda veida informācija tā ir?

Vai skola Jums piedāvāja kādu informāciju par profesijām? Vai no skolas esat devušies kādās iepazīstināšanas ekskursijās uz uzņēmumiem? Un uz arodskolām? Vai skolotāji stāsta par iespējām izvēlēties vidusskolas/ augstskolas vai profesionālo izglītību? Ko tieši stāsta?

Ja informācijas ir bijis par maz: kāda veida informācija Jums būtu nepieciešama? Kur šai informācijai būtu jābūt pieejamai? [skolās, internetā, konsultāciju tālruni, informācijas dienas skolās]

Kuras arodskolas Jūs personīgi uzskatāt par vislabākajām Latvijā? Kādēļ tieši šīs?

Kuras profesijas Jūs uzskatāt par visprestīžākajām? Kādēļ tieši šīs?

Kad Jūs izvēlējāties vai izvēlēsieties profesiju sev, cik Jums būs svarīgi, lai tā ir prestiža, sabiedrībā augstu novērtēta?

Vai Jūs savu turpmākās izglītības izvēli apspriežat ar saviem vecākiem? Kādi ir Jūsu vecāku ieteikumi/ viedokļi par Jūsu izvēli?

Kopumā – kāds ir Jūsu personīgais viedoklis – vai bērniem pēc 9./12. klases izdevīgāk būtu iegūt profesionālo vai akadēmisko izglītību – apgūt profesiju vai iegūt zinātnisko grādu? Kādēļ?

Kas ir profesionālās vai arodizglītības galvenās priekšrocības, salīdzinot ar akadēmisko izglītību? Un – vai Jūs saskatāt arī kādus trūkumus?

Paldies Jums par atsaucību!

Profesionālās izglītības prestižs Latvijā

C. Skolotāju fokusa grupas diskusija

INFORMĀCIJA PAR PĒTĪJUMU:

Šobrīd SIA „Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija” pēc LR Izglītības un zinātnes ministrijas pasūtījuma realizē pētījumu, kura mērķis ir analizēt profesionālās izglītības prestiža jautājumus, tai skaitā, novērtēt dažādu mērķa grupu – skolēnu, skolotāju, vecāku – attieksmi pret Latvijā iegūstamo profesionālo izglītību.

IEVADS

Pastāstiet, lūdzu, par sevi: kā Jūs sauc? Ar ko Jūs nodarbojaties? Kādi ir Jūsu darba pienākumi?

VISPĀRĪGI VĒRTĒJUMI

Kā Jūs kopumā vērtējat izglītības kvalitāti Latvijā?

Un kā vērtējat izglītības kvalitāti: [lūgt novērtēt par katru!] (1) pamatskolas, (2) vidusskolas, (3) profesionālā, (4) augstākā?

PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS VĒRTĒJUMS

Kāda ir Jūsu kā pedagoga pieredze attiecībā uz to, kā skolēni izvēlas savu turpmāko izglītības „ceļu”? Kas ir tie faktori, kas 9./12. klašu skolēniem liek izvēlēties turpināt mācības vidusskolā/ augstskolā vai iegūt profesionālo izglītību?

Jūsaprāt, kas ir tās grupas, kas visvairāk ietekmē skolēnu izvēli par labu vidējai vai profesionālajai izglītībai? Cik liela loma šajā procesā ir (1) skolotājiem, (2) vecākiem, (3) vienaudžiem, (4) masu medijiem (jauniešu žurnāliem, raidījumiem)?

Jūsaprāt, vai skolēniem ir pieejams pietiekami daudz informācijas par iespējām izvēlēties profesionālo izglītību?

Kā šāda informācija tiek nodrošināta Jūsu pārstāvētajā skolā? Vai skolēniem tiek nodrošinātas informatīvās dienas, izbraukumi uz profesionālajām skolām, uzņēmumiem? Cik bieži?

Sakiet, lūdzu, kuras arodskolas Jūs personīgi uzskatāt par vislabākajām Latvijā? Kādēļ tieši šīs?

Kādas ir Jūsu domas par noteiktu profesiju/ arodu prestižu – vai ir profesijas, kuras Jūs uzskatītu par prestižām? Kuras? Kādēļ tieši šīs?

Protams, ka jauniešu vidū noteiktas profesijas tiek uzskatītas par daudz prestižākām kā citas – Jūsaprāt, kas ir galvenie faktori, pēc kuriem skolēni vērtē profesiju prestižu?

Cik liela loma, Jūsaprāt, profesiju prestiža uztveres veidošanā ir skolotājiem? Vai skolotāji spēj ietekmēt skolēnu viedokļus par profesiju lietderību, prestižu, nākotnes perspektīvām? Kādēļ jā/nē?

Kopumā – kāds ir Jūsu personīgais viedoklis – vai skolēnam pēc 9./12. klases izdevīgāk būtu iegūt profesionālo vai akadēmisko izglītību? Kādēļ?

Kas ir profesionālās vai arodizglītības galvenās priekšrocības, salīdzinot ar akadēmisko izglītību? Un – vai Jūs saskatāt arī kādus trūkumus?

Dažādās agrāk veiktajās aptaujās aptuveni 60% 8.-9. klašu un aptuveni 70% 11.-12. klašu skolēni novērtē, ka viņiem būtu nepieciešama palīdzība profesijas izvēlē? Sakiet, lūdzu, kāda palīdzība skolēniem profesijas izvēlē tiek nodrošināta Jūsu pārstāvētajā skolā?

Kādu pasākumi būtu vēl papildus jāveic, lai skolēniem sniegtu palīdzību profesiju izvēlē? Kādus, Jūsaprāt, varētu nodrošināt Jūsu skolā?

Kā viens no faktoriem, ko nereti min kā iemeslu, kādēļ skolēni nelabprāt izvēlas profesionālo izglītību, ir šo skolu materiāli tehniskais nodrošinājums, proti – skolu nespēja piedāvāt mūsdienu prasībām atbilstošus mācību apstākļus un vidi. Vai Jūs tam varētu piekrist?

Ja runājam kopumā par profesionālās izglītības popularitāti jauniešu vidū – kas būtu tie pasākumi, kas būtu veicami, lai palielinātu to bērnu/ jauniešu skaitu, kuri vēlētos iegūt arodizglītību/ lai veicinātu profesionālās izglītības prestiža pieaugumu? Kas būtu jādara: [paprasīt par katru!] (1) valdības līmenī, ministrijai, (2) vispārējās izglītības skolām, (3) profesionālās izglītības skolām, (4) uzņēmumiem, kuri ieinteresēti piesaistīt kvalificētus darbiniekus no profesionālās izglītības skolām?

Paldies Jums par atsaucību!

Profesionālās izglītības prestižs Latvijā

D. Vecāku fokusa grupas diskusija

INFORMĀCIJA PAR PĒTĪJUMU:

Šobrīd SIA „Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija” pēc LR Izglītības un zinātnes ministrijas pasūtījuma realizē pētījumu, kura mērķis ir analizēt profesionālās izglītības prestiža jautājumus, tai skaitā, novērtēt dažādu mērķa grupu – skolēnu, skolotāju, vecāku – attieksmi pret Latvijā iegūstamo profesionālo izglītību.

IEVADS

Pastāstiet, lūdzu, par sevi: kā Jūs sauc? Ar ko Jūs nodarbojaties? Kāda ir Jūsu izglītība? Un mazliet par saviem bērniem – kurā klasē mācās, kādā skolā, cik gadu viņiem, [ja mācās arodskolā] kādu profesiju apgūst?

VISPĀRĪGI VĒRTĒJUMI

Kā Jūs kopumā vērtējat izglītības kvalitāti Latvijā?

Un kā vērtējat izglītības kvalitāti: [lūgt novērtēt par katru!] (1) pamatskolas, (2) vidusskolas, (3) profesionālā, (4) augstākā?

PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS VĒRTĒJUMS

Kāda ir Jūsu kā vecāku pieredze attiecībā uz to, kā bērni izvēlas savu turpmāko izglītības „ceļu”? Kas ir tie faktori, kas 9./12. klašu skolēniem liek izvēlēties turpināt mācības vidusskolā/ augstskolā vai iegūt profesionālo izglītību?

Jūsaprāt, kas ir tās grupas, kas visvairāk ietekmē bērnu izvēli par labu vidējai vai profesionālajai izglītībai? Cik liela loma šajā procesā ir (1) skolotājiem, (2) vecākiem, (3) vienaudžiem, (4) masu medijiem (jauniešu žurnāliem, raidījumiem)?

Jūsaprāt, vai Jūsu bērniem ir pieejams pietiekami daudz informācijas par iespējām izvēlēties profesionālo izglītību?

Kā šāda informācija tiek nodrošināta skolā, kurā mācās Jūsu bērni? Vai skolēniem tiek nodrošinātas informatīvās dienas, izbraukumi uz profesionālajām skolām, uzņēmumiem? Cik bieži?

Vai Jūs kā vecāki tiekat informēti par iespējām kādas Jūsu bērniem ir izvēlēties profesionālo vai arodizglītību? Kas Jums sniedz šādu informāciju? Cik bieži?

Sakiet, lūdzu, kuras arodskolas Jūs personīgi uzskatāt par vislabākajām Latvijā? Kādēļ tieši šīs?

Kādas ir Jūsu domas par noteiktu profesiju/ arodu prestižu – vai ir profesijas, kuras Jūs uzskatītu par prestižām? Kuras? Kādēļ tieši šīs?

Protams, ka jauniešu vidū noteiktas profesijas tiek uzskatītas par daudz prestižākām kā citas – Jūsaprāt, kas ir galvenie faktori, pēc kuriem bērni vērtē profesiju prestižu?

Cik liela loma, Jūsaprāt, profesiju prestiža uztveres veidošanā ir skolotājiem? Vai skolotāji spēj ietekmēt skolēnu viedokļus par profesiju lietderību, prestižu, nākotnes perspektīvām? Kādēļ jā/nē?

Un cik liela loma profesiju prestiža veidošanā ir Jums kā vecākiem? Vai vecāki spēj ietekmēt bērnu viedokļus par profesiju lietderību, prestižu, nākotnes perspektīvām? Kādēļ jā/nē?

Kopumā – kāds ir Jūsu personīgais viedoklis – vai bērniem pēc 9./12. klases izdevīgāk būtu iegūt profesionālo vai akadēmisko izglītību? Kādēļ?

Kas ir profesionālās vai arodizglītības galvenās priekšrocības, salīdzinot ar akadēmisko izglītību? Un – vai Jūs saskatāt arī kādus trūkumus?

Vai Jūs personīgi saviem bērniem esat snieguši ieteikumus doties mācīties uz arodskolu vai tieši pretēji – vidusskolu vai augstskolu? Kas bija galvenie iemesli, kādēļ Jūs uzskatījāt, ka arodskola ir labākā izvēle?/ nav labākā izvēle?

Dažādās agrāk veiktajās aptaujās aptuveni 60% 8.-9. klašu un aptuveni 70% 11.-12. klašu skolēni novērtē, ka viņiem būtu nepieciešama palīdzība profesijas izvēlē? Sakiet, lūdzu, kāda ir Jūsu pieredze situācijās, kad Jūsu bērni izvēlējās savu nākotnes profesiju? Vai uzskatāt, ka Jūsu bērniem ir pārāk maz informācijas pieejams? Kur Jūs meklējāt šādu informāciju vai palīdzību?

Kādu pasākumi būtu jāveic, lai bērniem sniegtu palīdzību profesiju izvēlē?

Kā viens no faktoriem, ko nereti min kā iemeslu, kādēļ skolēni nelabprāt izvēlas profesionālo izglītību, ir šo skolu materiāli tehniskais nodrošinājums, proti – skolu nespēja piedāvāt mūsdienu prasībām atbilstošus mācību apstākļus un vidi. Vai Jūs tam varētu piekrist?

Ja runājam kopumā par profesionālās izglītības popularitāti jauniešu vidū – kas būtu tie pasākumi, kas būtu veicami, lai palielinātu to bērnu/ jauniešu skaitu, kuri vēlētos iegūt arodizglītību/ lai veicinātu profesionālās izglītības prestiža pieaugumu? Kas būtu jādara: [paprasīt par katru!] (1) valdības līmenī, ministrijai, (2) vispārējās izglītības skolām, (3) profesionālās izglītības skolām, (4) uzņēmumiem, kuri ieinteresēti piesaistīt kvalificētus darbiniekus no profesionālās izglītības skolām, (5) vecākiem?

Paldies Jums par atsaucību!

Profesionālās izglītības prestižs Latvijā

E. Profesionālās izglītības iestāžu vadītāju intervijas

INFORMĀCIJA PAR PĒTĪJUMU:

Šobrīd SIA „Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija” pēc LR Izglītības un zinātnes ministrijas pasūtījuma realizē pētījumu, kura mērķis ir analizēt profesionālās izglītības prestiža jautājumus, tai skaitā, novērtēt dažādu mērķa grupu – skolēnu, skolotāju, vecāku – attieksmi pret Latvijā iegūstamo profesionālo izglītību.

IEVADS

Pastāstiet, lūdzu, par sevi: kā Jūs sauc? Ar ko Jūs nodarbojaties? Kādi ir Jūsu darba pienākumi?

VISPĀRĪGI VĒRTĒJUMI

Kā Jūs kopumā vērtējat izglītības kvalitāti Latvijā?

Un kā vērtējat izglītības kvalitāti: [lūgt novērtēt par katru!] (1) pamatskolas, (2) vidusskolas, (3) profesionālā, (4) augstākā?

PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS VĒRTĒJUMS

Kāda ir Jūsu kā pedagoga viedoklis attiecībā uz to, kā skolēni izvēlas savu turpmāko izglītības „ceļu”? Kas ir tie faktori, kas 9./12. klašu skolēniem liek izvēlēties turpināt mācības vidusskolā/ augstskolā vai iegūt profesionālo izglītību?

Jūsaprāt, kas ir tās grupas, kas visvairāk ietekmē skolēnu izvēli par labu vidējai vai profesionālajai izglītībai? Cik liela loma šajā procesā ir (1) skolotājiem, (2) vecākiem, (3) vienaudžiem, (4) masu medijiem (jauniešu žurnāliem, raidījumiem)?

Jūsaprāt, vai skolēniem ir pieejams pietiekami daudz informācijas par iespējām izvēlēties profesionālo izglītību? Ja ir nepietiekami – kāda veida informācija skolēniem būtu vairāk sniedzama? Un kā tā būtu sniedzama – skolās, masu medijos, īpašos izdevumos?

Kādas ir Jūsu domas par noteiktu profesiju/ arodu prestižu – vai ir profesijas, kuras Jūs uzskatītu par prestižām? Kuras? Kādēļ tieši šīs?

Protams, ka jauniešu vidū noteiktas profesijas tiek uzskatītas par daudz prestižākām kā citas – Jūsaprāt, kas ir galvenie faktori, pēc kuriem skolēni vērtē profesiju prestižu?

Cik liela loma, Jūsaprāt, profesiju prestiža uztveres veidošanā ir skolotājiem? Vai skolotāji spēj ietekmēt skolēnu viedokļus par profesiju lietderību, prestižu, nākotnes perspektīvām? Kādēļ jā/nē?

Kopumā – kāds ir Jūsu personīgais viedoklis – vai skolēnam pēc 9./12. klases izdevīgāk būtu iegūt profesionālo vai akadēmisko izglītību? Kādēļ?

Kas ir profesionālās vai arodizglītības galvenās priekšrocības, salīdzinot ar akadēmisko izglītību? Un – vai Jūs saskatāt arī kādus trūkumus?

Ikdienā strādājot profesionālās izglītības sfērā – kā jūs varētu raksturot, kas ir tie skolēni, kuri visbiežāk izvēlas profesionālo izglītību? Vai ir novērojamas kādas likumsakarības, kādas noteiktas skolēnu grupas, kuras biežāk kā citi izvēlas arodizglītību?

Pastāstiet, lūdzu, kādus pasākumus Jūsu skola veic, lai piesaistītu skolēnus profesionālajai izglītībai? [Par katru no nosauktajiem pasākumiem lūgt sīkāk pastāstīt – kā tie radušies, kas ierosinājis, kā attīstījušies un cik veiksmīgi ir skolēnu piesaistīšanā?]

Vai Jūsu skolai ir kādas sadarbības ar vispārējās izglītības skolām, kurās jūs braucat iepazīstināt ar profesiju apguves iespējām, ar savas skolas piedāvājumu?

Ja nav – vai šāda sadarbība varētu veidoties un vai jūs tādu uzskatītu par produktīvu skolēnu piesaistei arodizglītības izvēlei?

Kas būtu tie pasākumi, kurus jūs skola labprāt veiktu, lai piesaistītu vairāk skolēnu tieši profesionālās izglītības apgūšanai, bet kurus nevarat šobrīd realizēt kādu iemeslu dēļ?

Kā viens no faktoriem, ko nereti min kā iemeslu, kādēļ skolēni nelabprāt izvēlas profesionālo izglītību, ir šo skolu materiāli tehniskais nodrošinājums, proti – skolu nespēja piedāvāt mūsdienu prasībām atbilstošus mācību apstākļus un vidi. Vai Jūs tam varētu piekrist? Un vai šai problēmai ir kāds risinājums/ Vai jūs skolā tas tiek risināts un kā?

Ja runājam kopumā par profesionālās izglītības popularitāti jauniešu vidū – kas būtu tie pasākumi, kas būtu veicami, lai palielinātu to bērnu/ jauniešu skaitu, kuri vēlētos iegūt arodizglītību/ lai veicinātu profesionālās izglītības prestiža pieaugumu? Kas būtu jādara: [paprasīt par katru!] (1) valdības līmenī, ministrijai, (2) vispārējās izglītības skolām, (3) profesionālās izglītības skolām, (4) uzņēmumiem, kuri ieinteresēti piesaistīt kvalificētus darbiniekus no profesionālās izglītības skolām?

Paldies Jums par atsaucību!

4. pielikums

Profesionālās vidējās izglītības iestāžu apsekojuma vadlīnijas

Pēc LR Izglītības un zinātnes ministrijas pasūtījuma SIA „Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija” šobrīd realizē pētījumu „Profesionālās izglītības prestižs Latvijā”, kura mērķis ir izzināt profesionālās un arodizglītības prestiža iedibināšanas nosacījumus jauniešu un citu tiešo mērķa grupu vidū, kā arī iegūt informāciju, kas ļautu izstrādāt profesionālās izglītības un konkrētu profesiju popularitātes veicināšanas pasākumus.

Pētījuma realizācijas gaitā tiek realizēta dažādu mērķa grupu (skolēnu, skolotāju, skolēnu vecāku) intervēšana. Ņemot vērā, ka ļoti svarīgs ir ne tikai skolēnu un vispārīgā izglītībā esošo skolu pārstāvju, bet arī profesionālās izglītības sniedzēju viedoklis, pētnieki veic arodskolu pārstāvju aptauju, kurā lūdzam arī Jūs piedalīties un sniegt īsu sava viedokļa apkopojumu par dažiem jautājumiem. Vēlamies uzdot 4 jautājumus, uz kuriem atbildes varat sniegt brīvā formā.

Jautājumi:

- Kādus pasākumus Jūsu pārstāvētā skola realizē, lai piesaistītu skolēnus apgūt profesionālo vai arodizglītību tieši Jūsu pārstāvētajā skolā? Vai šie pasākumi ir efektīvi, spēj piesaistīt pietiekamu skaitu skolēnu? Ja šobrīd nerealizējat nekādus pasākumus – kādus labprāt realizētu, ja būtu iespējas?
- Kopumā šobrīd Latvijā novērojams augsts augstākās izglītības un zems profesionālās un arodizglītības prestižs. Ar ko Jūs to varētu skaidrot/ Kādi faktori to ietekmē?
- Jūsprāt, kas ir tās profesionālās un arodizglītības priekšrocības, kas to padara par līdzvērtīgu izvēli augstākajai izglītībai? Kādēļ skolēniem būtu vērts izvēlēties profesionālo vai arodizglītību?
- Kas ir visbūtiskākie viedokļa veidotāji jauniešu vidū jautājumos par izglītības iegūšanu un profesijas izvēli?
- Ja Jums ir vēl kādi citi komentāri par profesionālās un arodizglītības prestižu Latvijā, variet tos minēt šeit:

Paldies jau iepriekš par atsaucību!